

כלי שרת מעץ

נחלקו חכמים במסכת סוכה, אם כלי עץ ראויים להיות כלי שרת, כגון לקבל בהם את דם הקרבנות, ולקדש בהם את המנחה.

לדעת רבי, כלי עץ פסולים להיות כלי שרת. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, כלי עץ כשרים להיות כלי שרת. וטעמי מחלוקתם מבוארים במסכת סוכה.

ומבואר בסוגייתנו, שאפשר שגם רבי יוסי ברבי יהודה לא הכשיר אלא כלי עץ חשובים, אבל כלי עץ פחותים, כמו סלי נצרים, מודה בהם רבי יוסי ברבי יהודה שאינם כשרים להיות כלי שרת, שאין לשמש לגבוה בדבר שאין ראוי להשתמש בו לפני מלך בשר ודם שנאמר, כמבואר בכתוב, "וכי תגשון עיר לזבוח אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע הקריבהו נא לקחתה הקרפתה או תישא קניף אמר הי קבאות" (מלאכי א' ח').

הבאת המנחות למקדש

רוב המנחות שאדם מביא למקדש, מביא את המנחה מביתו כשהיא נתונה בסלים של כסף וזהב, שהם כלים הראויים להיות כלי שרת.

יוצאת מכלל זה מנחת סוטה, שהבאתה למקדש בכפיפה מצרית, שאינה ראויה להיות כלי שרת.

קידוש המנחה בכלי שרת

לאחר שהובאה המנחה לעזרה, [בסלי כסף או בכפיפה מצרית], נותן אותה לכלי שרת, לקדשה בו. שמשעה שהקדיש המנחה בפיו עד עתה, היה בה קדושת דמים בלבד, ואינה נפסלת בטבול יום ובלילה, ואם נטמאת נפדית. אבל עכשיו, שנתקדשה בכלי שרת, יש בה קדושת הגוף, ונפסלת בטבול יום, ובלילה, ואין לה פדיון.

לשון הברייתא הוא, שנותנה בכלי, ומקדשה, ומשמע מזה, שכשנותן את המנחה בכלי, צריך לתת על מנת כן, שתהא דעתו שיקדשנה הכלי, ובלא זה אין המנחה מתקדשת [=שמע מינה כלי שרת אין מקדשים אלא מדעת].

ואולם דחו זאת ואמרו, שכוונת הברייתא, שנותן את המנחה בכלי שרת, ובכך הכלי מקדשה גם אם אינו מתכוון לכך [=כלי שרת מקדשים שלא מדעת].

נתינת שמן ולבונה

לאחר שנתקדשה המנחה בכלי שרת, נותן עליה שמן ולבונה, שנאמר, "וַיִּנְפֹּשׂ פִי וַתְּקִיב קֶרְפֵּוֹ מִנְּחָה לְהִי סֶלֶת יִהְיֶה קֶרְפֵּוֹ וְיִצְקוּ אֵלָיָה שֶׁמֶן וְנָתַן אֵלָיָה לְבָנָה" (ויקרא ב' א').

קידוש המנחה ונתינת שמן ולבונה כשרים בזרים

שני הדברים הנ"ל, (א) קידוש המנחה בכלי שרת, (ב) ונתינת שמן ולבונה על

מסכת סוטה

פרק שני היה מביא

דף י"ד

הבאת מנחת הסוטה

הסוטה הנבדקת על ידי המים המרים, טעונה הבאת מנחה, ובעלה היה מביא את מנחתה, שנאמר, "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא יצק עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי מנחת קנאות היא מנחת זכרון מן פרות עון" (במדבר ה' ט"ו).

ומבואר במשנתנו^א, שהיה מביא את המנחה בתוך כפיפה מצרית [=סל של נצרי דקל], ונותן את המנחה על ידיה, כדי ליגעה.

ואמר אבא חנין משמו של רבי אליעזר, שהסיבה^ב לכך שאנו טורחים ליגעה, שהיתה המנחה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר, כדי שתחזור בה, ותודה, אם נטמאה.

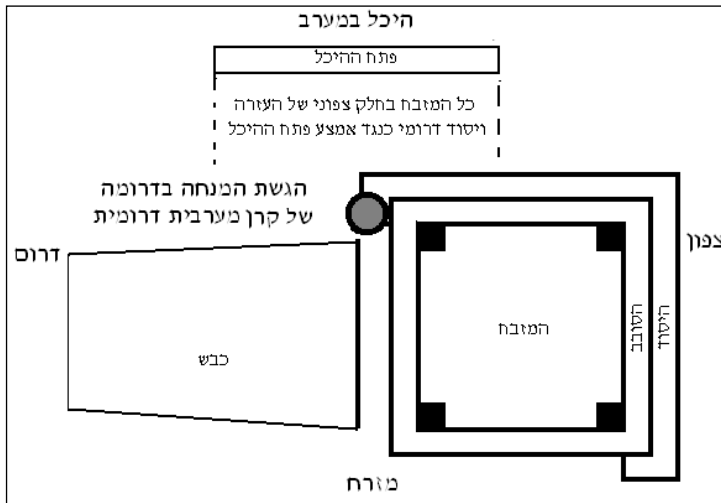
ומכאן יש ללמוד, שאם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, שכן אם זינתה, עברה על רצונו של מקום, ובכל זאת רוצה שתודה, ולא תיבדק, קל וחומר שחם על עושי רצונו.

ואין לומר, שהסיבה לכך שאנו מייגיעים אותה, לא משום שחסה עליה תורה, אלא משום שאין אנו רוצים שתימחק המגילה. שהרי לדעת התנא הזה, תחילה משקים אותה את המים, ורק אחר כך מקריבים את מנחתה, ואם כן כשבאה להקריב את המנחה, כבר נמחקה המגילה, ושתתה את המים, ועל כרחך אין אנו מייגיעים אותה אלא כדי להצילה שתודה, ועל ידי זה לא תקרב המנחה, ולא יבדקה המים ששתתה^ג.

^א אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונים, שהרי כך סדר הפרשה. (א) קינא לה. (ב) ונסתרה. (ג) מעלה האשה. (ד) ומביא את מנחתה. (ה) הכהן מביא פיילי של חרס. (ו) ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור. (ז) ונותן בו עפר (ח) מעמיד האשה בשער נקנור (ט) ואוחז בבגדיה (י) וסותר את שערה (יא) ונותן את המנחה על ידיה (יב) וביד הכהן מים המרים (יג) ומשביע ומתנה עמה (יד) וכותב את המגילה (טו) ומוחק (טז) ומשקה (יז) ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית (יח) ונותן לתוך כלי שרת (יט) מניף (כ) ומגיש (כא) קומץ (כב) ומקטיר. ולא ידענו למה שינה התנא הסדר. ואם סדר התנא דוקא, או סדר הפרשה. [תוס']. ובדף י"ז כתבו התוס' שסדר הפרשה עיקר.

^ב ולא שייך למימר דדריש טעמא דקרא, אלא היכא דנפקא לן מינה מידי דמריב מיניה, וקרא סתמא כתיב, וכולל הכל, ואנו דורשין טעמו, ואומרים זהו הטעם של פסוק, הואיל וטעמו בשביל כך, איכא דוקא, כגון לא תחבול בגד אלמנה, משמע בין עניה ועשירה, וקאמר רבי שמעון טעמא דקרא שאם אתה ממשכן אותה אתה משיא לה שם רע בשכינותיה, מתוך שאתה משיב לה העבוס, ונאמר עניה דוקא אין ממשכנין אותה. [תוס'].
^ג שכל זמן שלא קרבה מנחתה, אינה נבדקת, דכתיב "מוזכרת עון" ואף על פי ששתתה, מניחין אותה בידה כדי ליגעה, ותודה. [רש"י]. היה קשה לרבי, והאמרין לעיל, דלאחר שנמחקה מגילתה, מאיימין עליה ששתתה. ונראה דעל כרחך אית לן למימר דרבי אליעזר לית ליה איום ששתתה אפילו אחר מחיקת מגילה. [] ומדלא פריך, נהי דמשקה ואחר מקריבה, אימא דלאחר מחיקה

ונמצא שדרומו של מזבח היה כנגד אמצע פתח ההיכל. וכלל בידונו, שכל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחים את שמקיים עצמו ומבטל חבירו, ותופסים את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כלומר יש לך לעשות באופן שיתקיימו שני הכתובים ולא באופן שיתקיים כתוב אחד בלבד. ומעתה אם תהא ההגשה במערב הקרן, כמשמעות הכתוב "לפני ה'", לא יתקיים הכתוב "אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ", שמשמעותו דרום המזבח. אבל אם תהא ההגשה בדרום הקרן, כמשמעות הכתוב "אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ", יתקיים גם הכתוב "לפני ה'", שהרי דרום הקרן הוא גם כן "לפני ה'", שהרי דרום הקרן הוא עדיין כנגד ההיכל.

הגשת המנחה בכלי

נתבאר שהגשת המנחה היא, שיקרב הכלי שבו המנחה עד שיגע במזבח, אבל אין צריך להטות את הכלי, עד שתיגע המנחה שבתוך הכלי במזבח.

שנאמר, "וְהִקְרִיבָה אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ", מקיש הקרבה כהן להגשה למזבח, כשם שהקרבה לכהן בכלי, כך הגשה למזבח בכלי.

קמיצת המנחה

כבר נתבאר שהיו נותנים על המנחה שמן ולבונה השמן היה בלול במנחה והלבונה היתה נתונה עליה.

וכשהכהן בא לקמוץ את המנחה, [כלומר ליטול קומץ של מנחה להקטיר], תחילה היה מסלק את הלבונה לצד אחד, כדי שלא תתערב הלבונה בסולת שהוא קומץ, שהרי שנינו, שאם עלה בידו צרור, או גרגר מלח, או קורט לבונה,

המנחה, כשרים גם על ידי זר, שכן רק אחרי נתינת השמן והלבונה נאמר, "וְהִבִּיֵּאָה אֶל פְּנֵי אֶהָרֹן וְקִמֵץ מִשֶּׁם מֵלֶא קִמְצוּ מִסֻּלְתָּהּ וּמִשְׁמִנָּהּ עַל כֹּל לִבְנֵי תַּה וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזֵבֶדְתָּהּ הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה" (ויקרא ב' ב'), אבל קידוש המנחה בכלי שרת ונתינת שמן ולבונה כשרים בזרים.

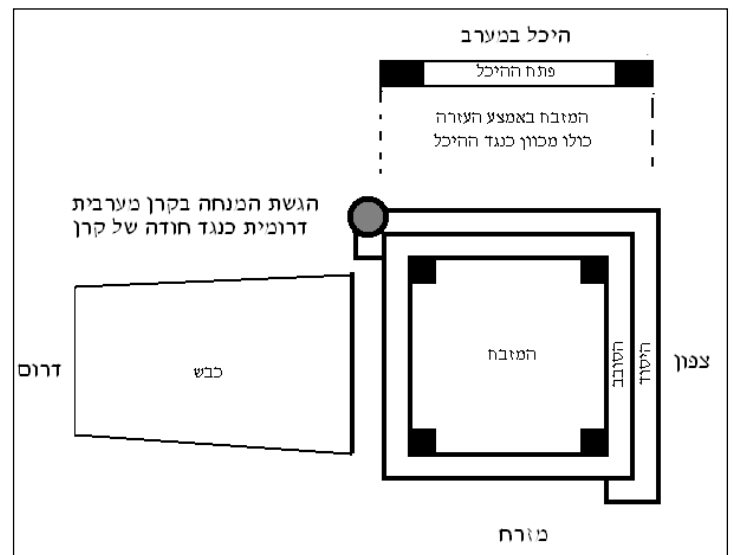
הגשת המנחה למזבח

כבר נתבאר, שאחר שנתקדשה המנחה, וניתן עליה שמן ולבונה, מעתה כל מעשה טעונים כהן, שנאמר אחר הדברים הללו, "וְהִבִּיֵּאָה אֶל פְּנֵי אֶהָרֹן וְהִקְטִיר".

ודבר ראשון שיש לעשות במנחה מעתה, הוא הולכתה למזבח, והגשתה אליו, שנאמר, "וְהִבִּיֵּאָה אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֶה לַיהוָה וְהִקְרִיבָה אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא ב' ח'), כלומר הכהן מקרב את המנחה למזבח, עד שהכלי שהיא נתונה בו, נוגע במזבח.

ונחלקו חכמים באיזה מקום במזבח יש לעשות את ההגשה הזו.

לדעת הברייתא הראשונה, ההגשה היא בקרן דרומית מערבית של מזבח, בחודה של הקרן. שנאמר, "וְזֹאת תִּזְכֹּר הַמִּנְחָה [כל המנחות במשמע] הַקָּרֵב אֶתָּה פְּנֵי אֶהָרֹן (א) לְפָנֵי ה' (ב) אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא ו' ז'). הכתוב "לפני ה'", משמעותו בצד מערב של מזבח, שהוא הצד הפונה לכיוון ההיכל, (שהמזבח שהיה שלושים ושתיים אמה היה כולו כנגד ההיכל וכתליון). והכתוב "אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ", משמעותו בצד דרום של מזבח, שהוא הצד שבו היה הכבש, וממנו עולים למזבח. ועל כרחק לא יתקיימו שני הכתובים, אלא כשתהא ההגשה בקרן דרומית מערבית.

ולדעת רבי אלעזר, ההגשה היא בדרומה של קרן. שכן לדעתו, לא היה המזבח באמצע העזרה, אלא משוך לצד צפון, שהיה כולו בחצי הצפוני של העזרה^א,

^א והוא הדין נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד זווית דרומית ההיכל ולצפון, שיהא דרומו של מזבח כנגד ההיכל, הוה מצי לקיים את שניהם, דכנגד ההיכל קרינן ביה לפני ה', ובלבד שיגיש

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 60ח
מסכת סוטה י"ד – י"ט

הקומץ פסול, משום שכשמעורב בקומץ אפילו מעט מדבר אחר, נחסר הסולת
משיעור הקומץ.

וכשהוא קומץ, יש לו לקמוץ מהסולת ממקום שהשמן מרובה בו, כלומר
במקום שהוא בלול בשמן יפה, שנאמר בקמיצה, "וְהִבִּיאָהּ אֶל גְּנֵי אֶהָרֹן הַפְּתִיחַ
וְקִמְצָה מִשָּׁם מִלֵּא קָמְצוּ מִסֻּלְתָּהּ וּמִשְׁמֶנֶהּ עַל כֹּל לִבְנֵי הַכֹּהֵן אֶת אֲזֵרֹתָהּ הַמְּצִיבָה
אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה'" (ויקרא ב' ב'), וכן נאמר, "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזֵרֹתָהּ מִגֵּרְשָׁהּ וּמִשְׁמֶנֶהּ
עַל כֹּל לִבְנֵי הַכֹּהֵן אֲשֶׁה לַה'" (ויקרא ב' ט"ז).

קידוש הקומץ בכלי שרת

כבר נתבאר בדף ו', שארבע עבודות יש במנחה, כנגד ארבע עבודות שיש בזבח.

וכשם שבזבח, אף שנתקדש הדם בשחיטה בכלי שרת, הוא הסכינ^א, שעל ידו
נעשית השחיטה, בכל זאת יש לקבל את הדם ולקדשו בכלי שרת שני, כמו
שנאמר "וַיִּשָּׂם בְּאֵזְנֹתָי" (שמות כ"ד ו'). כך במנחה, אף שכבר נתקדשה המנחה
בכלי שרת ראשון, שבו ניתנה כדי לקמוץ ממנו, לאחר הקמיצה יש לתת את
הקומץ לקדשו בכלי שרת שני.

ולפיכך, לאחר שהכהן קמץ מהמנחה שבכלי הראשון, הוא נותן את הקומץ
לכלי שרת שני.

ליקוט הלבונה

לאחר שקמץ מסולת המנחה ומשמנה מכלי שרת ראשון שנתנו בו מתחילה
ונתן את הקומץ לכלי שרת שני. חוזר ומלקט את הלבונה מהכלי הראשון ונותן
אותה על גבי הקומץ שנתן בכלי שרת שני, שנאמר, "וַיְהִי מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֻּלְתָּהּ
הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶהּ וְאֵת כֹּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמְּצִיבִים רִיחַ חֵיחַ אֲזֵרֹתָהּ לַה'"
(ויקרא ו' ח'), ללמד שמקטיר יחד, את הקומץ ואת הלבונה.

דף ט"ו

הקטרת המנחה

לאחר שנתן את הקומץ והלבונה בכלי שרת שני, מעלה את הכלי למוזבח, כדי
להקטיר מה שבתוכו.

וקודם שמקטיר, נותן מלח על הקומץ והלבונה, שנאמר, "וַיָּקַל קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ
בְּמֶלַח תְּמַלֵּחַ וְלֹא תִשָּׂבֵית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כֹּל קֶרְבֶּנְךָ תְּקָרִיב מֶלַח" (ויקרא ב'
ו'), ולאחר מכן נותן הקומץ והלבונה על גבי האישים, שזו היא ההקטרה.

שיירי המנחה

לאחר שקרב הקומץ על המזבח, שיירי המנחה [=כלומר כל שאר המנחה חוץ

אכילת המנחה

נתבאר ששיירי המנחה נאכלים לכהנים. ואינם צריכים לאוכלה כמות שהיא
אלא רשאים הם לתת לתוך הסולת יין ושמן ודבש, שנאמר בענין מתנות
כהונה, "וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֶהָרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לְךָ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְּרוּמַתִּי לְכֹל קֹדֶשׁ־יְיָ בְּיַד יִשְׂרָאֵל לְךָ
נִתְּתִים לְמִשְׁחָה וּלְבִגְדֶיךָ לְחֶם עֹלֹם" (במדבר י"ח ח'), כלומר לגדולה, כדרך שהמלכים
אוכלים.

אבל אסורים הם לחמץ את המנחה, שנאמר במנחה, "לֹא תֵאָפֶה חֶמֶץ, חֶלְקִים
נִתְּתִי אֵתָּה מִאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא כְּחֻשָּׁת וְכֹאֲשֵׁם" (ויקרא ו' י'), ואמר רבי שמעון בן
לקיש, שהמילה "חֶלְקִים" נדרשת גם לפני כן כלומר "לֹא תֵאָפֶה חֶמֶץ חֶלְקִים",
שלא רק חלק גבוה לא יאפה חמץ, אלא אף חלקם של כהנים, כלומר השיירים,
לא יאפו חמץ.

סדר מנחות

[ממהדורה קמא]

אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלות של כסף וזהב, [שהן ראויות להיות כלי שרת].
ומנחת סוטה מביא בכפיפה מצרית, [שאינה ראויה לכלי שרת, אפילו למי שמכשיר כלי
עץ, משום שכפיפה אינה מכובדת להביאה לפני המלך].

נותן את המנחה לכלי שרת ומקדש את המנחה [ונחלקו חכמים אם כלי שרת מקדש
את המנחה אף שלא לדעת, או שצריך לקדש את המנחה בפירוש אחרי שנתנה לכלי
שרת].

ונותן על המנחה שמן ולבונה, ומוליכה לכהן. [שמכאן ואילך מצווה בכהן].

וכהן מוליך את המנחה למוזבח, ומגישה לקרן דרומית מערבית של המזבח, כנגד חודה
של קרן, ולרבי אליעזר מגישה לדרום הקרן הזו.

ומסלק את הלבונה לצד אחד, וקומץ מהמנחה הבלולה בשמן.

ונותן את הקומץ, עם הלבונה שסילק לצד, לתוך כלי שרת, לקדש פעם נוספת. [הקידוש
הראשון הוא כנגד השחיטה בזבח, והקידוש השני הוא כנגד קבלת הדם בזבח].

ומעלה אותם להקטירם על גבי המזבח, מולח ונותן על גבי האישים.

הוקטר הקומץ, [י"א שהתחיל להישרף, וי"א שנשרף רובו], הותרה שאר המנחה
לאכילת הכהנים, ורשאים לתת לתוכה יין שמן ודבש, כדרך אכילת מלכים, אבל
אסורים לאוכלה חמץ.

^א סכינ חוי כלי שרת, דתניא, כל הכלים שעשה משה, משיחתו מקדשתו, מכאן ואילך עבודתו
מתכנתו. [רש"י].

מנחת סוטה גרועה מכל המנחות

רוב המנחות יש בהן שלוש מעלות. (א) טעונות שמן ולבונה, שנאמר "וְיִצַק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עֲלֶיהָ לְבֹנָה" (ויקרא ב' א'). (ב) באות מן החיטים. (ג) באות סולת [=מנופה בשלוש עשרה נפה], שנאמר, "סִלַּת חֲטִיִּם תַּעֲשֶׂה אֹתָם" (שמות כ"ט ב').

מנחת חוטא, [היא קרבן מנחה שעני מביא על חטאים שיש בהם קרבן עולה ויורד, והם שלושה, (א) מטמא מקדש וקדשיו. (ב) שבועת העדות. (ג) שבועת ביטוי], אף על פי שאינה טעונה שמן ולבונה, ככתוב, "וְאִם לֹא תִשָּׂי יָדוֹ לְשִׁפְי תִרְיָם אוֹ לְשִׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת סֵלֹת לְחֲטָאֵת לֹא יִשָּׂים עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבֹנָה פִּי חֲטָאֵת הִיא" (ויקרא ח' י"א), עדיין יש בה שתי מעלות. (א) באה מן החיטים. (ב) באה סולת.

וכמו כן מנחת העומר, אף על פי שהיא באה מהשעורים ולא מהחיטים, כמבואר במסכת מנחות, עדיין יש בה שתי מעלות, (א) טעונה שמן ולבונה. (ב) באה גרש, שנאמר "גֵּרֶשׁ פְּרָמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּפֹרֶיף" (ויקרא ב' י"ד), וגרש בשעורים, הוא כסולת בחיטים.

אבל מנחת סוטה, אין בה שום מעלה מהמעלות הללו. (א) אינה טעונה לא שמן ולא לבונה. (ב) באה מהשעורים ולא מהחיטים. (ג) באה קמח [=הכל מעורב כמו שנטחן בלא ניפוץ] ולא גרש.

הסיבה שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה

נתבאר, שמנחת חוטא אינה כשאר מנחות, ואינה טעונה שמן ולבונה.

ואמר רבי שמעון, בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה, שלא יהא חוטא נשכר להקל במנחתו משאר מנחות. ומפני מה אינה טעונה? **שלא יהא קרבנו מהודר.**

חטאת חלב

חטאת סתם הבאה על חטא, קרויה חטאת חלב, משום שאחר איסור חלב נאמרה פרשת חטאת.

נסכים עם חטאת בהמה

נדרים ונדבות הבאים מהבהמה, מביאים עימם נסכים, אבל חטאת חלב, אין מביאים עמה נסכים, שנאמר בפרשת נסכים "לְפֶלֶא נָדָר אוֹ בְנִדְבָה" (במדבר ט"ו ג), ללמד, שדווקא נדרים ונדבות טעונים נסכים, ולא חטאות.

ואמר רבי שמעון, בדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים^א, [סולת למנחה עשרון לכבש, ויין ושמן רביעית ההין, כמו שמקריבים לעולה ושלמים], שלא יהא חוטא נשכר להקל עליו. ומפני מה אינה טעונה? **שלא יהא קרבנו מהודר.**

וכמו כן, חטאת של נזיר שנטמא^ב, שלאחר טהרתו עליו להביאה כדי שיוכל

^א בדין הוא, מאחר שהוא חוטא, היה צריך לענושו להביא קרבן גדול. אבל בכור ומעשר אינו בדין. [תוס'].

^ב כן פירש רש"י וראה הערה שאחרי הבאה.

לשוב למנות נזירות טהרה אינה טעונה נסכים, כי היא באה על חטא, כדעת רבי אליעזר הקפ"ר^ג, שאמר, נזיר חוטא הוא, שציער עצמו מן היין^ד.

וחטאתו של מצורע ואשמו טעונים נסכים, [כמבואר במסכת מנחות], לפי שאינם באים על חטא.

ואף שאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, שהנגעים באים על חטאים, כפרת החטאים על ידי הנגעים, אבל החטאת שהמצורע מביא לטהרתו, אינה באה לכפר על החטא, אלא להתירו בקדשים.

הסיבה שמנחת סוטה באה מהשעורים

לעיל בדף ט' נתבאר, שהסיבה לכך שמנחת סוטה באה מהשעורים, מידה כנגד מידה, מאחר שהיא האכילה את הנואף מעדני עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה. וזו היא דעת רבי מאיר.

ורבן גמליאל הקשה על כך, שכן טעם זה הגון אם הסוטה עשירה, שיש לנו לומר שהאכילה את הנואף מעדני עולם, אבל סוטה עניה, לא עשתה כן, ולמה תהא מנחתה מאכל בהמה.

ולפיכך אמר להם רבן גמליאל לחכמים, סופרים, הניחו לי, ואדרשנה כמין חומר, [כלומר באופן מושלם], כשם שמעשיה מעשה בהמה, שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בו זוגה, כך קרבנה מאכל בהמה.

כמין חומר

כשאמר רבן גמליאל שידרוש את הענין באופן הגון אמר שידרשנו כמין חומר ונאמרו מספר ביאורים לדבריו.

(א) רש"י פירש, שחומר הוא מעין כפתור של זהב, שמחברים בו שני צידי החלוק לנוי. (ב) ורבי הליל פירש שחומר הוא מרגלית. (ג) ויש מפרשים שחומר הוא בושם. < ולפי כל הפירושים הללו כשאמר רבן גמליאל שידרוש כמין חומר נתכוון לומר שידרוש באופן יפה.

(ד) ורבינו סעדיה גאון פירש שחומר הוא מעשה. < ולפי פירושו, כשאמר רבן גמליאל שידרוש הדבר כמין חומר כוונתו לומר, שהיא נעשת כפי המעשה שעשתה, שעשתה מעשה בהמה.

^ג תימה לי, אמאי תלי מילתיה ברבי אלעזר הקפר, והא איהו גופיה אומר נמי בפרק קמא דנדרים, אבל בניירות לא התנדבו, שלא יקראו חוטאין, שנאמר, "וכפר עליו מאשר חטא". ויש לומר, אגב שיטפיה דנקט בכל דוכתא הכי, נקט נמי הכא כי האי לישנא. [תוס'].

^ד הכא משמע, דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפר, סבירא להו דאפילו נזיר טהור חוטא הוא, דהא נזיר טמא היה מביא חטאת העוף, ועופות אינם טעונים נסכים ... והכי איתא בהדיא בפרק קמא דנדרים ... דאף על גב דקרא בניזיר טמא כתיב, אן אפילו נזיר טהור קאמרינן, דקסבר רבי אלעזר הקפר חוטא הוא, והיינו טעמא דכתב קרא בניזיר טמא, הואיל ושנה בחטא. וקשה משמעתא קמייאת דנזיר ... אמר שמואל ... אפילו רבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא, הני מילי גבי נזיר טמא, דאידי דבעי מיסתר דילמא אתי למיעבר על נזירותיה, אבל נזיר טהור לאו חוטא קרינן ביה. ואם תאמר שמואל סבירא ליה התם אליבא דרבי אלעזר הקפר דנזיר טהור לאו חוטא, וסתמא דגמרא דהכא לאו כשמואל ... אם כן תקשה דשמואל אדשמואל ... [תוס'].

הבאת המים לצורך השקאת הסוטה

הכהן היה מביא פיילי [=כוס] של חרס, ונותן לתוכה מים מן הכיור, שנאמר "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּם קְדָשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ וַיִּמָּצֵר אֶשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִשַׁח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם" (במדבר ה' י"ז), ואין קדושים, אלא כשנתקדשו בכלי, ולכן מביא מהכיור שהמים שבו קדושים.

ובדף י"ז יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים מה כותבים במגילה שעתידים למחוק במים הללו.

ולדעת תנא קמא, כותבים במגילה הרבה, ולפיכך דעתו, שיש לתת בכלי חצי לוג מים.

ולדעת רבי יהודה, כותבים במגילה מעט, ולפיכך דעתו, שיש לתת בכלי רביעית לוג מים [=כשם שממעט בכתב כך ממעט במים].

מי כיור

לדברי רבי יוחנן, נחלקו רבי ישמעאל וחכמים, אלו מים היו נותנים בכיור.

לדעת רבי ישמעאל, היו נותנים בכיור מי מעיין, שהם מים חיים.

ולדעת חכמים, אם רוצים, יכולים לתת לכיור גם מי שאר מקוואות, שאינם מים חיים.

כלי חרס של טהרת מצורע

ביום שהמצורע נרפא מצרעתו, מביאים עבורו עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפורים, ושוחטים את האחת אל מים חיים שבכלי חרס, וטובלים במים הללו את הצפור השניה, ואת עץ ארז ואזוב ושני תולעת.

ואמרו חכמים, שאותו כלי שנותנים בו את המים, ועושים בו את המעשים הללו, **צריך להיות כלי חרס חדש, שנאמר בענין, "וַיִּצְנֶה הַכֹּהֵן וַיִּשְׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הַאֲחֻת אֶל כֵּלֵי חָרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים"** (ויקרא י"ד ה'), הוקש כלי חרס למים, **כשם שהמים הם מים חיים שלא נעשית בהם מלאכה², כך כלי חרס הוא כלי חרס חדש שלא נעשית בו מלאכה.**

כלי חרס של מים המרים

נתבאר, שהכהן היה מביא כלי חרס, לתת בו מים לצורך השקאת הסוטה, שנאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּם קְדָשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ".

לדעת רבי ישמעאל, צריך הכהן להביא כלי חרס חדש.

מתחילה אמרו, שרבי ישמעאל למד זאת בגזרה שווה, שנאמר בענין לשון "כלי", "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּם קְדָשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ", וכן נאמר בענין המצורע, "וַיִּשְׁחַט אֶת

² ואם תאמר, כיון דמי כיור הוה, מי לא עסקינן שקדש ממנו כבר. יש לומר אפילו אם קידש בהו, שיצק מן הדין שבו, לא היתה מלאכה גבי נטילה, דתנן ... עשה בהו מלאכה או ששרה בהו פתו פסולין, ואפילו הכי קתני ... מים שנחתום מטבל בהו את הגלוסקין פסולין, ושהוא מדיח בהו ידיו כשירין, אלמא דלא חשיב מלאכה הדחת ידים, אלא הדחת כלים ומי נחתום כדקתני התם. [תוס']

הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים", ומעתה, כשם שהכלי האמור במצורע, הוא כלי חרס חדש, כפי שנתבאר, כך כלי חרס האמור בסוטה, הוא כלי חרס חדש.

ואין להקשות, אם כן נלמד מגזרה שווה זו דבר נוסף, והוא, שכשם שלמצורע מביאים מים חיים [=מי מעיין שהם מים נובעים], כך לסוטה יביאו מים חיים. והסיבה שאין להקשות כן, כי לדעת רבי ישמעאל, באמת גם לסוטה מביאים מים חיים, שהרי לדעתו מי הכיור מים חיים הם, כפי שנתבאר.

אבל יש להקשות על גזרה שווה זו של רבי ישמעאל³, שמא רק במצורע החמירה תורה להצריך מים חיים, שכן מצינו בו דינים הרבה, שהוא טעון גם עץ ארז ואזוב ושני תולעת, מה שאין כן סוטה, שאינה טעונה כל אלו, גם מים חיים וכלי חדש אינה צריכה.

ולפיכך אמר רבה, שענין זה, שיש להביא את המים המרים בכלי חרס חדש, יש ללמדו ממשמעות הכתוב, שלא נאמר "ולקח כלי חרש ונתן בו מים", אלא "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּם קְדָשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ", כלומר בכלי חרס שאמרת לך כבר במקום אחר, והוא האמור בענין מצורע, ומכאן שכשם שהמצורע זקוק לכלי חרס חדש, כך הסוטה זקוקה לכלי חרס חדש.

ולדעת חכמי משנתנו, אין צריך שיהא הכלי חדש, וגם כלי חרס ישן כשר לכך.

ואמר רבא, שמכל מקום, גם לדעת חכמים, אין כלי חרס ישן כשר, אלא כשלא הושחרו [=שלא נתאכמו] פניו מהאש מחמת תשמישו, [שהיו רגילים לבשל על האש בכלי חרס], אבל כלי חרס שהושחרו [=שנתאכמו] פניו על ידי האש, פסול. שנאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּם קְדָשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ", הוקש כלי חרס למים, ללמד, שכשם שהמים הם דבר שלא נשתנה ממה שהיה, כך הכלי יהא כלי שלא נשתנה, אבל כשהושחרו פניו, נשתנה, ונפסל⁴.

נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש

נתבאר, שלדעת חכמים, כלי חרס ישן כשר להשקאת סוטה, אבל אם נתאכמו פניו, הוא נפסל.

ונסתפק רבא, מה דין כלי חרס שנתאכמו פניו, והחזירו לתוך כבשן האש של יוצר, [שמצרפים בו קדרות חדשות של חרס], ועל ידי הכבשן נתלבנו פניו של הכלי. האם מאחר שכבר נדחה הכלי, כשנתאכמו פניו, דחוי הוא לעולם. או מאחר שעתה נתקן מומו, והוא לבן, הוא כשר⁵.

ואמרו לפשוט ספק זה, מדברי רבי אלעזר בברייתא, שאמר, שעץ ארז ואזוב

³ הא סוגיא כרב אחא בריה דרבא, דאמר ... לרבי ישמעאל, כל גזרה שווה שאינה מופנה כל עיקר, למידין ומשיבין, [וגזרה שווה זו אינה מופנית כל עיקר]. ולפי המסקנא, דיליף ליה מבכלי, לא תיקשה נמי לרב יהודה, דאמר אין למידין כל עיקר. [תוס']

⁴ תימא, דמאחר דמי כיור הוה, ומי כיור כשירין במי מקוה, ומי מקוה שנשתנו מראיהו כשר, כדתנן במסכת מקואות ... ועוד תימא לרבי, מאי שנא דהכא אמר מה מים שלא נשתנו, ובפרק שני דמסכת עבודה זרה לא מסיק הכי גבי בישולי עובדי כוכבים. ונראה דהכא נמי אסמכתא בעלמא הוא, וליכא אלא פסולא דרבנן. [תוס']

⁵ תימא, מאי שנא דקא מבעיא ליה הכא בנראה וחוזר ונראה, והא בפרק לולב הגזול קא מבעיא לך, ולא אפשר. ועוד מאי שנא מהא דאמר בזבחים, בגדי כהונה שהיו מקורעין או מטושטשין, ועבד, עבודתו פסולה, ואפילו הכי, אם כיבס טשוטש וגיעול שלהו חזרו להתירן ... [תוס']

ולמד שלא הקפיד הכתוב אלא שיהיה מונח בקרקע המשכן, ולא שייטול את קרקע המשכן עצמו.

ולפיכך, אם מצא עפר תחוח מונח בקרקע המשכן, נוטל אותו, ואם לא מצא, מכניס עפר תחוח, ומניחו על קרקע המשכן, וחוזר ונוטלו.

ב. דעת איסי בן יהודה.

מתוך כך שנאמר, "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה ב...משכן", למדנו, שכל עפר שיביא לחלל המשכן, ראוי לכך, ואפילו לא בא מקרקע המשכן, ולא היה מונח בו כלל, ולפיכך מתקן מבחוץ, ומכניס, ונותן אל המים ודיו.

והכתוב "בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן" לא בא ללמד שצריך להביא עפר מקרקע המשכן, אלא ללמד דבר אחר, שיתבאר בעזה"י בסמוך.

ושני תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחריו, כלומר נשא בהם את משאו, פסולים.

ולכאורה הטעם לכך שהם פסולים, משום שעל ידי המשא נעקמים מצורתם הראשונה^א, ואף שניתן ליישרם ולהחזירם לצורתם הראשונה, אין בכך כלום, והם פסולים. והוא הדין לכלי חרס שהושחרו, אף על פי שחזרו ולבנום, הם פסולים.

ודחו רביה זו ואמרו, שאפשר שהסיבה לכך שעץ ארוז אוזב ושני תולעת נפסלים על ידי המשא, לא משום שנעקמו, אלא משום שנשתפשו ונקלפו מעט, ודבר זה אי אפשר לתקנו, אבל מחמת עיקומם, לא היו נפסלים, שכל שניתן להחזירו לקדמותו, מתקנים אותו ודיו, והוא הדין לכלי חרס שהושחרו, מלבנים אותם והם כשרים.

מקומות שנהג בהם דין השקאת סוטה

בפרשת סוטה נאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּגִלְי תִּרְשׁ וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם", ואם כן מבואר שדין השקאת סוטה לכל פרטיו היה נהוג במשכן, ובכלל זה משכן שהיה במדבר, ומשכן שילה, ששניהם קרויים משכן.

ולאחר חרבן שילה, כשהיה המזבח הגדול בנוב וגבעון, לא נהג דין השקאת סוטה, שמקומות אלו היו נחשבים בָּמָה, ולא משכן, שלא היה שם ארון, אלא מזבח הנחושת לבדו, ולא קרבה בהם מנחת סוטה, ולא שום חובת יחיד, שאין לה זמן קבוע.

וכשבאו לירושלים ובנו המקדש הקרוי בית עולמים^ב, נהג שוב דין השקאת סוטה, ולהלן יתבאר בעזה"י מנין לנו, שגם במקדש נהג דין השקאת סוטה^ג.

כן היא גרסת רש"י, אולם לפי גרסת הגמרא לפנינו, דין השקאת סוטה היה נהוג גם בנוב וגבעון, וכל ארבעה מקומות אלו, שילה נוב וגבעון ובית עולמים למדים מהריבוי או מקל וחומר המבוארים להלן, ותוס' קיימו גרסא זו^ד.

לדעת איסי בן יהודה, ענין זה שדין השקאת סוטה היה נהוג גם בבית עולמים, למד מהריבוי, "בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן", המלמד שכל קרקע שהיה בה קדושת משכן, נהוג שם דין סוטה, ויש ללמוד מהריבוי הזה שהדבר נהוג בבית עולמים.

^א בית המקדש שבירושלים קרי ליה בית עולמים, לפי שאין אחר קדושתו היתר במקום אחר, ושוב לא שרתה שכינה במקום אחר. [רש"י].

^ב מקשינו אמאי איצטרך לרבות בית העולמים, והאמר בפרק שני דשבועות, דמשכן אקרי מקדש, ומקדש אקרי משכן ... (א) ולפי גירסת הספר הזה אתי שפיר, דהוי מצוי למימר עיקר ריבויא לא הוה צריך אלא משום נוב וגבעון, ובית עולמים נקט אגב שיטפיה. (ב) אבל ר"י פירש, האי דאיצטרך הכא לרבות בית עולמים, משום דכתיב קרקע, משמע היכא דאיכא קרקע, לאפוקי בית העולמים, דהואי ריפא. ולא מסתברא, משום דמריבויא דקרקע מרבינן בית העולמים, דאי לא הוה כתיב קרקע, לא הוה בית העולמים בכלל, ולפירושו לא הוה צריך למיכתב קרקע כלל. ועוד קשיא ... [תוס'].

^ג דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה, דאמר בפרק בתרא דשחיטת קדשים, כל שהצבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר, מקריבין באהל מועד שבגלגל, ואין חילוק ביחיד אלא במתו שבראש גגו, והשתא הוצרך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הוו. [תוס'].

המקום שממנו מביאים עפר לתת במים המרים

אחרי שהכהן לוקח מים מהכור בכלי חרס, הוא מביא עפר מקרקע המשכן, ונותן את העפר אל המים, שנאמר "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּגִלְי תִּרְשׁ וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם" (במדבר ה' י"ז).

ומבואר במשנתנו, שכשהוא נכנס למשכן או למקדש לקחת משם את העפר, יש לו לפנות בכניסתו לצד ימין, ומשם לקחת את העפר, שכך אמרו חכמים, כל פינות שאתה פונה, לא יהיו אלא דרך ימין^א.

ובמקדש שקרקעיתו היתה מחופה באבני שייש, מקום היה בקרקע מימין לכניסה, ובו טבלה של שיש אמה על אמה הנכרת לעצמה משאר רצפת ההיכל, וטבעת קבועה בה, לאוחזה, ולהגביחה מבין שאר אבני שייש של רצפה, והכהן נכנס, ומגביה הטבלה הזו, ונוטל עפר מתחתיה.

העפר שמביאים לתת במים המרים

א. דעת הברייתא הראשונה ואיסי בן מנחם.

אם היה כתוב, "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּ...", היינו אומרים, שצריך עפר שהיה במשכן, אף אם לא היה מונח בקרקע, ובכלל זה, עפר שהכניסו לחללו של משכן בלבד, בלא להניחו שם, והוציאו. ולכן נאמר, "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן", ללמד, שצריך עפר שהיה מונח בקרקע המשכן. [ולהלן יתבאר בעזה"י, שלא די שהיה מונח בתוך כלי על קרקע המשכן, אלא צריך להניח העפר עצמו בקרקע המשכן].

ואם היה כתוב, "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר בְּ... בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן", היינו אומרים, שצריך לקחת מעפר קרקע המשכן ממש, כלומר בקרקע הקשה של המשכן, לחפור בה בקרדומות וליטול ממנה. ולכן נאמר, "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן",

^א מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה, שמע מינה אמלאכה לא קפיד, אשינויא קפיד, ואלו נתעקמו במשאו. [רש"י]. [וקשיא לרבי, מתוספתא דנגעים פרק אין מצורע, רבי אליעזר אומר, עץ ארוז ואזוב ושני תולעת שטאמר בתורה, שלא נעשית בהן מלאכה, אלמא דמלאכה פוסלת בהן לרבי אליעזר גופיה. [תוס']].

^ב בסדר יומא ובשחיטת קדשים יליף לה, מפניוים פוניים, דשנים עשר בקר, דים שעשה שלמה. [רש"י].

בשלושה מקומות הלכה עוקבת מקרא

דף ט"ז

אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלושה מקומות, הלכה עוקבת מקרא [מקפחת ועוקרת את עקבו של מקרא, ונופל ממעמדו], כלומר, בשלושה מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקרת את הפסוק.

א. כיסוי הדם.

התורה אמרה, "וְכִסְּהוּ בַעֲפָר" (ויקרא י"ז ג) ולא הכשיר דבר אחר, והלכה למשה מסיני, שמכסה את הדם בכל דבר המגדל צמחים, כגון הזרניך והסיד וחרסית ולבינה שכתשה.

ב. גט כריתות.

התורה אמרה "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת" (דברים כ"ד א), כלומר מגילת קלף, והלכה למשה מסיני, שכותב הגט בכל דבר [ובכלל זה על עלה של זית, על הנייר, ועל הלוח].

ג. איסור תגלחת של נזיר.

התורה אמרה, "כֹּל יְמֵי נְדָר נִזְרוֹ תַעֲרַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ" (במדבר ו' ה), והלכה למשה מסיני, שבכל דבר אסור לגזוז שערות ראשו, כמו ששינוי במסכת נזיר, נזיר שגילח, בין בזוג, בין בתער, או שספסף כל שהוא, חייב^א.

ומדברי רבי ישמעאל אלו, שבשלושה מקומות הלכה עוקבת מקרא, משמע, שדווקא בהם מצינו כן, ולא במקומות אחרים, ואם אפר כשר למים המרים, הרי מצינו דבר רביעי שבו הלכה עוקבת מקרא, שהתורה אמרה "עפר" והלכה אמרה אף "אפר"^ב, אלא על כרחך דעתו שאפר אינו כשר למים המרים^ג.

ודחו רביה זו, ואמרו, שאפשר שבאמת אפר כשר למים המרים, ולא הזכירו רבי ישמעאל, כי לא הזכירו כל הדברים שבהם הלכה עוקבת מקרא, אלא רק שלושה מהם, אבל יש עוד אחרים שלא הזכירו^ד, כגון לתת אפר למים המרים, וכגון תגלחת שניה של מצורע, שיתבאר בעזה"י בסמוך.

אמנם לפי דברי רב נחמן בר יצחק ורב פפא ורב אשי הלך, יש טעם למה לא הזכיר רבי ישמעאל תגלחת מצורע, ואם כן, אם דעתו של רבי ישמעאל, שאפר כשר למים המרים,

ולדעת איסי בן מנחם, אין צריך שום ריבוי ללמד שדין השקאת סוטה נוהג במקדש כמו במשכן, כי יש ללמוד זאת בקל וחומר. אם לענין איסור כניסה למקדש בטומאה, שהוא איסור קל, שאין בו אלא כרת, אין חילוק בין מקדש למשכן, ונכנס לזה או לזה חייב כרת, שנאמר "כֹּל הַנֶּגַע בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת מִשְׁפָּחָהּ ה' טָמֵא וְנִקְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵא וְתוֹמָתוֹ בּוֹ" (במדבר י"ט י"ג) וכן "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִקְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא מִי נָדָה לֹא זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא" (במדבר י"ט כ'). לענין טומאת אשת איש חמורה, שיש בה עונש מיתת ב"ד, כל שכן שאין לחלק בין משכן למקדש, ובוזה ובזה נוהג דין השקאת סוטה. והכתוב "בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן" בא ללמד, שיש להביא עפר שהונח ממש על קרקע המשכן, ולא די בכך שיכניס עפר בכלי, ויניחנו במשכן בתוך הכלי.

כיסוי הדם באפר

השוחט חיה או עוף, מצווה לכסות את דמו בעפר, שנאמר, "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה או עוֹף אֲשֶׁר יֶאֱכַל וְשִׁפְדָּה אֶת דָּמֹו וְכִסְּהוּ בַעֲפָר" (ויקרא י"ז ג), ונחלקו חכמים אם המצווה מתקיימת גם באפר.

לדעת בית הלל – מצוות כיסוי הדם מתקיימת גם כשמכסים את הדם באפר, וזאת משום שגם האפר קרוי עפר, כמו שמצינו בענין אפר פרה אדומה שנקרא עפר, "וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאֹת" (במדבר י"ט י"ז).

ולדעת בית שמאי – מצוות כיסוי הדם אינה מתקיימת כשמכסים את הדם באפר, שאפר אינו קרוי "עפר" סתם, אלא "עפר שרפה", והכתוב "וְכִסְּהוּ בַעֲפָר", מדבר בעפר סתם, ולא בעפר שרפה.

לתת אפר במי סוטה

כבר נתבאר, שיש לתת עפר במים המרים, שנאמר, "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִשַׁח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם".

ואמר רבא, **שלפי דעת בית שמאי, האומרים, שאפר אינו קרוי עפר, דין פשוט הוא, שמאחר שהצריך הכתוב לתת במים עפר, אין נותנים בהם אפר. אבל לפי דעת בית הלל, האומרים שאפר קרוי עפר, יש להסתפק אם יכולים לתת אפר למים המרים.**

מצד אחד יש לומר, שלענין מים המרים אין אפר בכלל עפר, כי נאמר "בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן", ללמד, שיהיה דווקא עפר קרקע, ולא אפר. ומצד שני יש לומר, שהכתוב "בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן" בא ללמד דברים אחרים, [לרבות בית עולמים, כדעת איסי בן יהודה. או ללמד שיש להניח את העפר על הקרקע עצמו, כדעת איסי בן מנחם], אבל אפר בכלל עפר הוא, גם לענין מים המרים.

ולהלן יתבאר בעזה"י, היאך רצו לפשוט ספק זה מדברי רבי ישמעאל. ומסקנת הגמרא בסוף הסוגיה [לפי גרסת רש"י], שאפר אינו כשר למים המרים.

^א ואם תאמר, אין זו עקירה, אלא תוספת. (א) איברא עקירה היא, שמלקין אותו על כך, ואסור להכות את ישראל בתנא, שהרי אמרה תורה "לא יוסיף פן יוסיף". [ואף על גב דבכולהו קראי דרשינן ... לרבי ישמעאל לא משמע ליה קראי, ד"ויכתב לה" דמרבין מיניה לרבות כל דבר, דרשי ליה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ... וכן כולן, אלא אהלכה למשה מסיני שמכין, וקראי אסמכתא בעלמא הוא, הלכך שאר מדרשים ריבויין דכל התורה כולה לא חשיב להו רבי ישמעאל כהלכה עוקבת מקרא, אלא הני תלת]. (ב) ובמסכת קידושין ירושלמי מצאתי משנה זו דרבי ישמעאל, ואין תער מן השלשה, אלא מרצע, והכי תניא התם, התורה אמרה ספר והלכה בכל דבר התלוש, התורה אמרה עפר והלכה בכל דבר המגדל צמחים, התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפילו סול וסירה, והוא נראה בעיני מאד, דהך דתער מוספת הוא. [רש"י]

^ב ומשמעותיה לא משמע לן, דהא לרבי ישמעאל עפר לאו ממשמעותיה ממש נפקא ליה לענין כיסוי הדם. [רש"י].

^ג תימה היכי מצי למיפשט מדרבי ישמעאל, והא סבירא ליה כבית שמאי, דאפר לא איקרי עפר, ואליבא דבית שמאי לא קמיבעיא ליה, אלא אליביה דבית הלל, אם כן הכי נמי אפר בכלל משמעותא דעפר, משום דהכא בקרקע כתיב. [תוס'].

^ד ואי קשיא, היכי מצי למימר תנא ושייר, והא שלשה קתני, ואמר בפרק קמא דקידושין, גבי הענקה, וכי תימא הכא נמי תנא ושייר, והא ארבעה קתני. ונראה דהתם דוקא, כיון דנחת למניינא, דוקא הוא, משום דקתני בסיפא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן כו' ... [תוס'].

היה לו להזכירו, ולא לשייר דבר אחד בלבד בלא להזכירו, ומתוך כך שלא הזכירו, משמע שאפר פסול^א.

תגלחות המצורע

א. תגלחת ראשונה.

כבר נתבאר, שביום שהמצורע נרפא מצרעתו, הוא מביא שתי ציפורים, ועץ ארז, ואזוב, ושני תולעת, וכהן שוחט ציפור אחת על המים, וטובל השניה ושאר דברים במים ודם הללו, ומזה על המיטה ומשלח את הציפור החיה.

וביום זה, שהוא תחילת סדר טהרתו של מצורע, המצורע מגלח כל גופו, שנאמר, "וְכַפֵּס הַמַּשְׁחָה אֶת בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ וְרִחַץ בְּמֵי יַסְהַר וְיָסַח אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמֵי הַמַּחֲנֶה וַיֵּשֶׁב מְחוּץ לְאֹהֶלוֹ שִׁבְעַת יָמִים" (ויקרא י"ד ח), ובתגלחת זו, לא נאמר כלל או פרט, אלא סתם "וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ", ומשמע כל שערו ממש, ואף שער זרועותיו ושוקיו ובית השחי, עד שיהא כל גופו חלק כדלעת.

ב. תגלחת שניה.

לאחר תגלחת ראשונה, המצורע יושב חוץ לאהלו שבעה ימים, וביום השביעי מגלח פעם שניה, שנאמר, "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גְּבַת עֵינָיו וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ וְגִלַּח וְכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו וְרִחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמֵי יַסְהַר" (ויקרא י"ד ט), ולמחרת ביום השמיני יביא קרבנות טהרתו ויטהר לגמרי.

ובתגלחת זו, נאמר כלל ופרט וכלל. "וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ", כלל. "אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גְּבַת עֵינָיו", פרט. "וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ וְגִלַּח" כלל. ומהמידות שהתורה נדרשת בהן, שכשנאמר כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט, וכגון בזה, מה פרט [שער ראשו וזקנו וגבות עיניו] מפורש, מקום כינוס שער, ונראה, אף כל מקום כינוס שער ונראה, ומכאן שגם שער הרגלים [דאותו מקום, ולישנא מעלייתא נקט], שהוא שער כנוס ונראה, בכלל התגלחת, אבל שער בית השחי שאינו גלוי, וכן שער זרועות ושוקיים שאינו מכוסה, אינו בכלל התגלחת.

ואף שכן יש לנו ללמוד בכלל ופרט וכלל, באה הלכה ולימדה, שאין הדבר כן, אלא תגלחת שניה כתגלחת ראשונה, ומגלח כל גופו כדלעת. [כן נראה לכאורה ובסוף הענין יתבאר בעזה"י שנחלקו חכמים בדין זה].

והנה לעיל נתבאר, שרבי ישמעאל מנה שלושה דברים, שבהם הלכה עוקבת מקרא, ותגלחת שניה של מצורע לא נמנית ביניהם, ונאמרו מספר טעמים, מדוע לא מנה אותה רבי ישמעאל.

(א) טעם אחד כבר נתבאר לעיל, והוא, שרבי ישמעאל לא הזכיר את כל הדברים שבהם הלכה עוקבת מקרא, אלא רק שלושה מהם, [=תנא ושייר] אבל יש עוד אחרים שלא הזכיר, וזה אחד מהם:

(ב) ורב נחמן בר יצחק אמר, שרבי ישמעאל הזכיר דברים שבהם הלכה עוקבת מקרא מפורש, כגון לענין כיסוי, שנאמר בפירוש "וְכִסְּהוּ בְּעֶפְרָה", וכן בגט, "וְיִכְתֹּב לָהּ סֵפֶר פְּרִיִּתָהּ", וכן בנזיר, "תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ", והלכה

^א תימה, מאי קא בעי, כיון דלאו שיורא הוה, אם כן תפשוט. ויש לומר, דלא איתבריר להו האי דשיירא אי משום טעמא כדפרישית, ולאו שיורא הוה, אי משום דתנא נחת לשיורא. [תוס'].

עוקבת מקראות אלו, אבל בתגלחת שניה של מצורע, לא נאמר בפירוש שאינה כל הגוף, ואין הלכה עוקבת מקרא מפורש, אלא דרשת חכמים בלבד.

(ג) ורב פפא אמר, שרבי ישמעאל הזכיר דברים שבהם הלכה עוקבת את הכתוב, לעשות שלא כמו שכתוב, אבל לענין תגלחת מצורע, אין כאן עקירת הכתוב, שאומר לגלח מקום כינוס שער וגלוי, שהרי גם לפי ההלכה מגלחים זאת, אלא ההלכה מוסיפה, שמגלחים גם שאר שער גופו.

(ד) ורב אשי אמר, שבאמת לדעת רבי ישמעאל, הדורש את התורה בכלל ופרט וכלל^ב, תגלחת שניה של מצורע היא רק מקום כינוס שער ונראה, ואין הלכה עוקבת דין זה כלל. ומה שמצינו משנה בה מבואר שמגלח כל גופו כדלעת, היא כדעת רבי עקיבא, הדורש כל התורה בריבוי ומיעוט, ולדעת רבי עקיבא, מהריבוי אנו למדים שהמצורע מגלח כל גופו כדלעת, [ולא מהלכה הדבר למד], ומהמיעוט אנו למדים, שאינו מגלח דבר אחד, והוא שער חטמו.

נתינת רקבובית ירק במים המרים

אמר רב הונא בר אשי אמר רב, אם לא היה להם עפר לתת במים המרים, מביאים רקבובית ירק, ונותנים אותו בקרקע המקדש, ונותנו במים.

ומכאן למדו, שדווקא רקבובית ירק יכולים להביא במקום עפר, אבל אפר אינם יכולים להביא. ונפשט ספיקו של רבא^א.

אמנם לפי גרסת הגמרא לפנינו, מתחילה רצו להביא ראייה, שכשם שרקבובית ירק מועילה, כך אפר מועיל. ודחו ראייה זו ואמרו, שאפשר שרק רקבובית מועילה, ולא אפר. ואם כן לא נפשט הספק.

שלושה דברים שיעורם כדי שיראו

שלושה דברים, צריך לעשות באופן, שיהיו נראים וניכרים. ואלו הם:

א. עפר סוטה. כשהכהן נותן עפר במים המרים, ככתוב, "וַיִּמָּן הַעֶפְרֹן אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וַיִּתֵּן אֵל הַמַּיִם", צריך לתת עפר בשיעור כזה, שיהיה העפר ניכר ונראה במים, שלא נאמר, "ויתן במים", אלא "ויתן אֵל הַמַּיִם", שלא יהא נבלע בתוכם.

ב. אפר פרה. כשהכהן נותן את אפר הפרה במי חטאת, ככתוב, "וְיִלְקְחוּ לְטָמֵא מֵעֶפְרֹן שְׂרֵפֶת הַחֲטָאתִים וַיִּתֵּן עֲלֵיו מֵיִם חַיִּים אֵל כָּלִי" (במדבר י"ט ז), צריך לתת אפר בשיעור כזה, שיהיה האפר ניכר ונראה במים, שכן למדו בגזרה שווה, מעפר סוטה, [וגזרה שווה זו מבוארת להלן, לענין סדר הנתינה של המים והעפר].

ג. רוק יבמה. כשהיבמה רוקקת לעיני הזקנים אחר החליצה, ככתוב, "וַיִּנְגְּשָׁה בְּמִתָּו אֶלְיוֹ לְעֵינֵי הַזְּקִינִים וְחִלְצָה וַעֲלָה מֵעַל רִגְלוֹ וַיִּרְקַח בְּפִנְיוֹ וַעֲנִתָּה וְאָמְרָה כָּךְה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו" (דברים כ"ה ט), צריך שתרוק רוק

^א כדאמרין בשבועות, רבי ישמעאל שימש את רבי נחוניא בן הקנה, שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי. ורבי עקיבא שימש את נחום איש גז, שהיה דורש כל התורה בריבוי ומיעוט. [רש"י].

^ב כן פסק הרמב"ם בפ"ד הי"ב, וכן נראה לכאורה מגרסת רש"י. ועיי בהגהות הגר"ש מדעסוי, שכתב שצריך לקרוא בתמיה, כלומר אם רקבובית ירק כשרה, כל שכן אפר כשר.

הנראה וניכר לדיינים.

ד. משום רבי ישמעאל אמרו, אף דם צפור של מצורע. שכשהכהן שוחט את הציפור האחת אל כלי חרס על מים חיים, ככתוב, "וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלֵי חֶרֶשׁ עַל מֵי חַיִּים" (ויקרא י"ד ה'), צריך שיהיה הדם ניכר במים, שנאמר, "וְלָקַח אֶת שֵׁי הָאֵרוֹ וְאֶת הָאָבִי וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הַצִּפּוֹר הַחֵיָה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה וּבְמֵי חַיִּים וְהָיָה אֵל הַבַּיִת שְׁבַע פְּעָמִים" (ויקרא י"ד נ"א), ואי אפשר לומר שיטבול בדם לבדו, שהרי כבר נאמר ששוחט על המים, והדם כבר בתוך המים, אלא כוונת הכתוב, שיטבול אותם במים באופן שיהא הדם ניכר בהם, ונראה כטובל גם בדם, ולפיכך, לא יתן מים הרבה בכלי, אלא כשיעור שיהא דם צפור ניכר בהם, ואמרו, ששיעור המים שיתן הוא רביעית^א, שבשיעור זה דם הציפור ניכר, ולא נבלע.

וחכמים נחלקו על רבי ישמעאל, שלדעתם, לא בא הכתוב "וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצִּפּוֹר", ללמד, שיהא הדם ניכר במים, אלא אפילו אינו ניכר, יטבול במים שבהם הדם, ולפיכך יכול לתת בכלי גם מים הרבה, אף באופן שיהא הדם נבלע בהם, ולא יהא ניכר^ב. והסיבה שנכתב בפירוש "וְטָבַל ... בְּדָם" ולא נאמר "וטבול בהם", שאם היה כתוב "וטבול בהם", לא היינו יודעים כלל שהדם מעורב במים, והיינו סבורים, שהמים לעצמם, והדם לעצמו, שהיה שוחט את הציפור סמוך למים, ואוחז בוורידים שלא יצא הדם, ואחרי כן נותן הדם בכלי אחר, וטובל בזה ובוזה, אבל עכשיו שנאמר "וְטָבַל ... בְּדָם", הכוונה לטבילה אחת, במים שבהם הדם.

ורבי ישמעאל אמר, שענין זה שהדם מעורב במים, מבואר מהכתוב "וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלֵי חֶרֶשׁ עַל מֵי חַיִּים", שמשמע ששוחט לתוך המים, ולא לכלי אחר.

שיעור רביעית לכל ציפור שיביא

נתבאר, שלדעת רבי ישמעאל, בכלי ששוחטים עליו את ציפור המצורע, נותנים רביעית מים ולא יותר, כדי שיהא הדם ניכר בהם.

ורבי ירמיה שאל את רבי זירא, האם כן השיעור לעולם בכל הציפורים שיביא, או שפעמים השיעור שונה, כגון אם היתה הציפור גדולה מאד, שדמה מרובה,

^א ואם תאמר, וכי אינו ניכר ביותר מרביעית, והא תנן ... שלושה לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהו כמראה יין, אלמא דאפילו יין ניכר בשלושה לוגין, וכל שכן דם, דסומק טפי. יש לומר ניכר דקאמר ממשותו של דם, ולא בשינוי מראה דעלמא. והשתא לא תיקשה מה שהיה תמיה רבי נמי מהא דקאמרין ... לרבי יהודה דיליף למין במינו דאינו בטל ממאי דכתוב ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר, אלמא דמין במינו לא בטיל, ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את זה, והא הכא דהוה מין שלא במינו, והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם, ואפילו הכי כתיב בדם. ויש לומר כיון דממשותו ניכר, הרי הוא בעין. [תוס'].

^ב קשיא לרבי, הכא אמר דרבנן פליגי עלה, ובפרק שלושה מינין קא חשיב ליה בהדי עשר רביעיות מחמש חיוריות, וקא פריך התם, ותו ליכא, והא איכא, ומייתי מתניתין דהכא, היה מביא פיילי של חרס וכו', ומשני בפלוגתא לא קא מיירי, והא דמצורע נמי פלוגתא היא, וקא חשיב ליה. ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמיה לפלוגתא דמייתי התם, כגון נוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים, ורבי יוסי דפליג התם בפרק קמא דמסכת ידים, ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית, דבעי לאחרון נמי רביעית, וכן במתניתין היה מביא פיילי של חרס, דתנא קמא דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית, וכן גבי ביטול מים רגלים, דקאמר תנא קמא כל שהוא, אבל הכא רבנן מודו בפחות מרביעית לא אפשר, ואי בעי סגי ברביעית, מיהו לכתחילה מביא חצי לוג, כדתנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים ... [תוס'].

ואם ישחט אותה על רביעית מים, לא יהיו המים ניכרים מרוב דם [=גדולה ומדחת את המים], לפיכך יתן יותר מרביעית מים. או אם היתה הציפור קטנה מאד, ודמה מועט, ואם ישחט אותה על רביעית מים, לא תהא ניכרת בהם [=קטנה ונידחת מפני המים], לפיכך יתן פחות מרביעית מים^א.

והשיב לו רבי זירא, וכי לא אמרתי לך שלא תוציא עצמך חוץ מההלכה, לומר דברים שאינם נכונים, דע, כל דברי חכמים שנקבעו, אין להרהר אחריהם. **בציפור דרוו שיערו חכמים דבר זה, ואין לך בה, לא גדולה שמדחת את המים, ולא קטנה שנידחת מפני המים, אלא כל שיביא יהא דמה ניכר ברביעית מים.**

סדר נתינת העפר במים המרים

כבר נתבאר, שיש לתת עפר במים המרים, ולדברי הכל, כך הוא הסדר, תחילה נותן בכלי מים, ואחר כך נותן עפר במים, כמשמעות הכתוב, "וְלָקַח הַכֹּהֵן מֵיִם קְדוֹשִׁים בְּכֵלֵי חֶרֶשׁ וַיִּמֹן הָעֶפֶר אֲשֶׁר הִיָּה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן קֶחַ הַכֹּהֵן וְנָתַן אֵל הַמַּיִם", כלומר תחילה יקח מים בכלי, ואחרי כן יקח עפר ויתן אל המים.

ונחלקו חכמים, מה הדין אם שינה הסדר, ותחילה נתן בכלי עפר, ואחרי כן נתן בו מים.

לדעת תנא קמא בברייתא, אם הקדים עפר למים פסול, כמשמעות הכתוב הנ"ל.

ולדעת רבי שמעון, בדיעבד, אם הקדים עפר למים, כשר, שכן יש ללמוד בגזרה שווה מפרשת פרה אדומה, שנאמר בענין סוטה "עפר", "וימון הָעֶפֶר אֲשֶׁר הִיָּה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן קֶחַ הַכֹּהֵן וְנָתַן אֵל הַמַּיִם", וכן נאמר בענין פרה אדומה "עפר", "וְלָקַחוּ לְטָמֵא מֵעֶפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאתִי וְנָתַן עָלָיו מֵיִם חַיִּים אֵל כְּלֵי" (במדבר י"ט י"ז), ולכך שינה לכתוב "עפר" ולא "אפר", ללמוד זה מזה בגזרה שווה^א, ומעתה, כשם שמי חטאת כשרים גם כשנתן תחילה את האפר ואחר כך נתן את המים, כך מים המרים כשרים, גם כשתחילה נתן את העפר ואחר כך נתן את המים.

סדר נתינת האפר והמים במי חטאת

א. כדעת רבי שמעון.

בענין עשיית מי חטאת נאמר, "וְלָקַחוּ לְטָמֵא מֵעֶפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאתִי וְנָתַן עָלָיו מֵיִם חַיִּים אֵל כְּלֵי" (במדבר י"ט י"ז). וממה שנאמר "וְנָתַן עָלָיו מֵיִם", משמע

^א תימה, אליבא דמאן קא מיבעיא ליה, אי לרבי ישמעאל, פשיטא דפסול, דהא בעי שיהא דם צפור ניכר, אי לרבנן, הא לא קפדי אהיכר מים. ונראה דהא בעיא לא לשון ספיקא, אלא שהיה תמיה על דברי רבי ישמעאל, דאמר רביעית לעולם דם צפור ניכר בהן, והא פעמים שאינו ניכר, שהמים מדחין אותו, כגון קטנה, ופעמים שאין המים ניכרין, כגון גדולה, והיכי קים לרבנן לשעוריה בצפור שיהא דמה ניכר לעולם ברביעית. דומיא דפרק קמא דראש השנה, דאמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא, מי קים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש, אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא וכו'. [תוס'].

^ב תימה לרבי, וכי שינוי הוא שנקרא אפר עפר, והכתוב "וישרוף אותה בנחל קדרון וידק לעפר" וכן "ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר". ויש לומר אותן שלא נעשית אפר על ידי שריפה, אלא צריכין כתישה, נקראין עפר, אבל פרה, עיקר מצות שריפתה לאפר, אף על פי שאם היו שם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי ... מיהו עיקר מצות שריפתה לאפר הוא. [תוס']. תימה, וכי מפני כך שינה, והאמר בפרק כיוסיו הדם דלכך שינה אליבא דבית הלל, ללמד, שאפר נקרא עפר. ויש לומר תרתי שמע מינה. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 60ח
מסכת סוטה י"ד – י"ט

אישך

והכתובים הללו אין בהם קללה מפורשת, אלא אדרבה נאמר כאן שאם לא נטמאת, תהיה נקיה מהמים המרים, אבל מכלל לאו אתה שומע הן, כלומר **אם לא נטמאת תהיה נקיה, אבל אם כן נטמאת, לא תהיה נקיה**, אלא תלקה.

ואף לדעת רבי מאיר, האומר, שמכלל לאו אי אתה שומע הן^א, יש כאן קללה שאינה מפורשת, שכך דרש רבי תנחום **את הכתוב "הנקיי", כאילו נאמר "חנקיי"**, והרי יש כאן קללה. כאן פירש רש"י, שהקללה היא "טמאה תחת אישך חנקיי", כלומר **אם נטמאת תחנקי**. ובמסכת שבועות פירש שהקללה היא "חנקי ממני המרים המאגרים האלה. ואת פי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכתו מבצעדי אישך", כלומר **חנקי אם נטמאת**.

ב. צוואות

אחר הכתובים הנ"ל נאמר, **"והשביע אתה הפה את האשה בשבעת האלה ואמר הפה לאשה כו"**, והכתוב הזה אין בו לא קללה ולא ברכה, אלא הוא **ציווי לכהן שיאמר לאשה את הדברים**^ב.

ג. קללות מפורשות [=אלות]

המשך הכתוב הוא, **"יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמד בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטגד צבה. ובאו המים המאגרים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך"**, והרי אלו קללות מפורשות.

ד. קבלות

וסוף הכתוב הוא, **"ואמרה האשה אמן אמן"**, וגם הכתוב הזה אינו קללה ולא ברכה, אבל הוא **קבלת הקללות על ידי האשה**.

נוסח מגילת סוטה

בענין כתיבת מגילת סוטה נאמר, **"וכתב את האלת האלה הפה בספר"**, ונחלקו חכמים בדבר זה.

לדעת רבי יוסי, הכהן כותב את כל ארבעת העניינים הנ"ל שבפרשה. כלומר, (א) קללות שאינו מפורשות. (ב) צוואות. (ג) קללות מפורשות. (ד) קבלת האשה.

שנותן את המים על האפר, ואם כן תחילה נותן בכלי את האפר, ואחר כך את המים. וממה שנאמר, **"מים חיים אל פלי"**, משמע שהמים ניתנים תחילה בכלי, ואם כן האפר ניתן אחר המים. ומכאן למדנו שאין הדבר מעכב, **אם רצה נותן תחילה את המים, ואם רצה נותן תחילה את האפר**.

אמנם מגזרה שווה "עפר" "עפר" מעשיית מים המרים, יש ללמוד, שכשם שבמים המרים, לכתחילה יש לתת את המים תחילה ואחר כך את האפר, כך במי חטאת, לכתחילה יש לתת את המים תחילה, ואחר כך את האפר.

ב. כדעת חכמים

מתוך כך שנאמר **"מים חיים אל פלי"**, למדנו, שתחילה יש לתת בכלי את המים, ואחר כך נותן עליהם את האפר, ואם שינה את הסדר, המים פסולים. ומה שנאמר **"ונתן עליו מים"**, משמע שהמים על האפר, אין ללמוד מכאן שתחילה נותן האפר ואחר כך המים, אלא שכשנותן האפר לבסוף, לא יניחנו מלמעלה ודיו, אלא יערב המים והאפר יחד, עד שיהיו המים מעליו.

ואין לומר להיפך שהכתוב **"ונתן עליו מים"**, מלמד, שתחילה נותן את האפר ואחר כך נותן את המים עליהם, והכתוב **"מים חיים אל פלי"** מלמד, שישאב המים בכלי ישירות מהמעין, ולא יהא כלי אחר, אבל תהא נתינת המים אחר נתינת האפר.

והסיבה שאין לומר כן, שכבר מצינו בכל שאר מקומות, שהמכשיר ניתן למעלה, כגון במים המרים, העפר שהוא מכשירם ניתן למעלה, וכן במי מצורע, הדם שהוא מכשיר ניתן למעלה, והוא הדין לענין מי חטאת, האפר שהוא המכשיר, יהא נתון למעלה.

דף י"ז

[מדבר ה' י"ט-כ"ג] והשביע אתה הפה ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממני המרים המאגרים האלה. ואת פי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכתו מבצעדי אישך. והשביע הפה את האשה בשבעת האלה ואמר הפה לאשה יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמד בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטגד צבה. ובאו המים המאגרים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה אמן אמן. וכתב את האלת האלה הפה בספר ומחה אל מי המרים.

ארבעה עניינים בענין המגילה

קודם שהסוטה שותה את המים המרים, הכהן משביע אותה, שאם נטמאת תיענש, וכותב לה את הדברים במגילה, ומוחק את המגילה במים, ומשקה אותה את המים, והכתובים המדברים על השבועה וכתובת המגילה, חלוקים לארבעה עניינים.

א. קללות שאינו מפורשות [=אלות הבאות מחמת ברכות]

בתחילת הענין נאמר **"והשביע אתה הפה ואמר אל האשה" "אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממני המרים המאגרים האלה. ואת פי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכתו מבצעדי**

^א דשמענין ליה דבעי תנאי כפול, דתנן רבי מאיר אומר, כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי, דכתיב ביה, "אם יעברו ואם לא יעברו", הא לא כפליה, מכלל לאו לא תשמע הן. [רש"י]. והתם [בשבועות] אמר, כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן, בממונא, באיסורא אית ליה, וסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא. [ו] נשאל רבי, והא בפרק קמא דנדרים אמר בגמרא, מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא לקרבן, מני מתניתין אי רבי מאיר, הא לית ליה מכלל לאו ... אף על גב דאיסורא גרידתא הוא. והשיב רבי, דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא, שאסר ממונו על חבירו. [תוס'].

^ב לכאורה גם הכתוב הראשון, **"והשביע אתה הפה ואמר אל האשה כו"** נחשב צוואה. וכן סוף הענין, **"וכתב את האלת האלה הפה בספר ומחה אל מי המרים"**. ויל"ע למה אין כותבים דברים אלו לדעת רבי יוסי, האומר שכותבים צוואות. ושמה לדעתו באמת כותבים גם את הכתובים הללו.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 60ח
מסכת סוטה י"ד – י"ט

**ולדעת רבי יהודה, הכהן כותב במגילה רק עניין אחד מתוך ארבעת העניינים
הנ"ל שבפרשה. והוא (ג) קללות מפורשות. אבל אינו כותב (א) קללות שאינן
מפורשות. (ב) צוואות. (ד) וקבלת האשה.**

... יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה. ובאו
המים המאריים האלה במעיך לצבות בטן ולנפול ירך ...

שכך דורשים את הכתוב, "וְכָתַב אֶת הַאֲלֶת הָאֲלֶה":

"אֲלֶת" – אלו הקללות המפורשות בענין.

"הַאֲלֶת" – ה"א מיעוט הוא, ללמד שאין כותבים אלא את הקללות המפורשות
ולא קללות שאינן מפורשות הלמדות מתוך הענין [=אלות הבאות מחמת ברכות].

"אֲלֶה" – מיעוט הוא, אלה ולא אחרות, ללמד שאין לכתוב במגילת סוטה,
קללות שבמשנה תורה^א.

"הַאֲלֶה" – ה"א מיעוט נוסף, ללמד שאין כותבים צוואות וקבלות.

השוואת נוסח המגילה לפי שלוש הדעות

אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תזות אישך הנקי ממי המרים המאריים
האלה. ואת כי שטית תזות אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך.
והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן ה' אותך לאלה ולשבעה
בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה. ובאו המים המאריים האלה במעיך
לצבות בטן ולנפול ירך וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן.

- לדעת רבי יוסי, כותב את כל הדברים הנ"ל.

- לדעת רבי מאיר כותב את המילים המודגשות.

- ולדעת רבי יהודה כותב את המילים המוקפות.

זכו שכינה ביניהם ולא זכו אש אוכלתן

דרש רבי עקיבא, איש ואשה, שזכו ללכת בדרך ישרה, [שלא יהא הוא נואף ולא
היא נואפת], שכינה שרויה ביניהם, שהרי חילק את שמו, ושיכנו ביניהם, יו"ד
מהשם בא"ש ואות ה"א באש^א. ואם לא זכו, אש אוכלתם, שהקב"ה מסלק
שמו מביניהם, ונמצאו א ש ואש .

ואמר רבא, אש של אשה, קשה וממהרת לאכול ולפרע ממנה. שאצל הַאֲשָׁה,
אותיות "אש" סמוכות זו לזו מתחילה, ומיד כשהקב"ה מסלק אות שמו
ממנה, יש שם אש, אבל אצל הַאֲשָׁה אותיות אש אינן סמוכות זו לזו, וגם אחר
שהקב"ה מסלק אות שמו מהאיש, עדיין אותיות אש רחוקות זו מזו, וצריך
לקרבו.

מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה

אמר רבא, מפני מה אמרה תורה, הבא עפר לסוטה, זכתה [שהיתה טהורה],
יוצא ממנה בן כאברהם אבינו, שנאמר בו, "וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֶפְרַי" (בראשית י"ח כ"ו),
לא זכתה, תחזור לעפרה.

אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תזות אישך הנקי ממי המרים המאריים
האלה. ואת כי שטית תזות אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך.
והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן ה' אותך לאלה ולשבעה
בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה. ובאו המים המאריים האלה במעיך
לצבות בטן ולנפול ירך ואמרה האשה אמן אמן.

שכך דורשים את הכתוב, "וְכָתַב אֶת הַאֲלֶת הָאֲלֶה":

"אֲלֶת" – אלו הקללות המפורשות בענין.

"הַאֲלֶת" – ה"א ריבוי הוא, ללמד על הקללות הלמדות מתוך הענין, אף שאינן
מפורשות [=אלות הבאות מחמת ברכות].

"הַאֲלֶה" – מיעוט הוא, אלה ולא אחרות, ללמד שאין לכתוב במגילת סוטה
קללות שבמשנה תורה^א.

"אֲת" – ריבוי הוא, ללמד שכותבים גם צוואות וקבלות^ב.

**לדעת רבי מאיר, הכהן כותב שנים מתוך ארבעת העניינים הנ"ל שבפרשה.
והם כלומר, (א) קללות שאינן מפורשות. (ג) וקללות מפורשות. אבל אינו כותב
(ב) צוואות. (ד) וקבלת האשה.**

אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תזות אישך הנקי ממי המרים המאריים
האלה. ואת כי שטית תזות אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך ... יתן
ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה. ובאו המים
המאריים האלה במעיך לצבות בטן ולנפול ירך ...

שכך דורשים את הכתוב, "וְכָתַב אֶת הַאֲלֶת הָאֲלֶה":

"אֲלֶת" – אלו הקללות המפורשות בענין.

"הַאֲלֶת" – ה"א ריבוי הוא^א, [שכן עיקר הכתוב "אֲלֶת", בא ללמד מה כותבים
במגילה, כנ"ל, ולפיכך ה"א הכתובה עימו, ריבוי היא, ללמד על דבר נוסף שכותבים
במגילה, ובאה] ללמד שיש לכתוב גם את הקללות הלמדות מתוך הענין, אף
שאינן מפורשות [=אלות הבאות מחמת ברכות].

"אֲלֶה" – מיעוט הוא, אלה ולא אחרות, ללמד שאין לכתוב במגילת סוטה,
קללות שבמשנה תורה.

"הַאֲלֶה" – ה"א מיעוט נוסף, [שכן עיקר הכתוב "אֲלֶה", בא ללמד מה אין כותבים
במגילה, כנ"ל, ולפיכך ה"א הכתובה עימו, מיעוט היא, ללמד על דבר נוסף שאין
כותבים במגילה, ובאה] ללמד שאין כותבים צוואות וקבלות.

ולדעת רבי מאיר, הכתוב "אֲת" אינו ריבוי, שאינו דורש "אתים" שבתורה
לריבוי.

^א דאי כתב קרא "וכתב את האלות בספר", הוה משמע אלות שבמשנה תורה, "יככה ה' בשחפת"
דאלה איקרו, דכתיב "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת". [רש"י].

^ב אבל ה"י דהאלה לא תדרוש למעוטי צוואות וקבלות, דאתא את ורבינוהו, וה"י דהאלה אורחיה
הוא. [רש"י].

^ג תימה לרבי, דהכא דריש רבי מאיר ה"י דהאלות, ובפרק קמא דהוריות אמר, ורבי מאיר קהל
קהל לא דריש, ותו איכא למיתמה דרבי יהודה דריש הכא ה"י דריבויא למעט, והתם דריש קהל
קהל לרביא. ותו קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, דהכא משמע דלא דריש את האלות, ובפרק
קמא דמנחות אמר רבי יהודה סבר את כל הלבונה, לרבות קורט אחר. [תוס'].
^ד תוס'.

שכר אמירת אברהם "וְאֶנְכִי עֶפְרָאֵן וְאֶפְרָאֵן"

דרש רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו, "וְאֶנְכִי עֶפְרָאֵן וְאֶפְרָאֵן", זכו בניו לשתי מצוות, שיש בהן הנאה.

א. עפר סוטה, כנגד "וְאֶנְכִי עֶפְרָאֵן". ומצווה זו יש בה הנאה, שהיא באה לתת שלום בין איש לאשתו. ואם נקתה, "ונזרעה זרע", ומבטלת לעז מעל בניה. ואם זונה היא, תלקה, ולא ירבה ממזרים בישראל.

ב. ואפר פרה, כנגד "וְאֶפְרָאֵן". מצווה זו יש בה הנאה, לטהר מטומאת מת, ולזכות את ישראל ממעשה העגל.

אבל עפר כיסוי הדם אינו נחשב כשתי מצוות אלו, שאינו אלא הכשר מצווה, ואין בו הנאה.

שכר אמירת אברהם "אִם מְחֻטָּא וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלַ"

דרש רבא, בשכר שהרחיק אברהם אבינו עצמו מן הגזל, ואמר למלך סדום, "אִם מְחֻטָּא וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלַ וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ" (בראשית י"ד כ"ג), זכו בניו לשתי מצוות, שיש בהן הנאה.

א. חוט של תכלת כנגד "אִם מְחֻטָּא". ומצווה זו יש בה הנאה, שכל המקיים מצוות ציצית כאילו הקביל פני שכינה כפי שיתבאר בעזה"י.

ב. רצועה של תפילין כנגד "וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלַ". ומצווה זו יש בה הנאה, שעל ידה בא מורא לכל הגוים, שנאמר "וְיָרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וְיָרְאוּ מִיָּךְ" (דברים כ"ח י"ג) ואמר רבי אליעזר הגדול אלו תפילין שבראש.

הטעם לנתינת התכלת בציצית

היה רבי מאיר אומר, מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים, שדווקא את התכלת הזקיק לציצית? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע^א, ורקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר ברקיע, "וְיָרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתְּ הַסְּפִיר וְעֵצֶם הַשָּׁמַיִם לְטַהֵר" (שמות כ"ד י'), ונאמר בכסא הכבוד, "וּמִמַּעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאֵה אֲבֹן סְפִיר דְמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְמוֹת הַכֶּסֶף דְמוֹת כְּמִרְאֵה אֲדָם עֲלֵיו מְלַמְעָה" (יחזקאל א' כ"ח), ומכאן שהרקיע דומה לכסא הכבוד.

ולכן אמרה תורה לתת תכלת בציצית, לומר לך, שכל המקיים מצוות ציצית, כאילו הקביל פני שכינה.

על מה כותבים מגילת סוטה

אין כותבים מגילת סוטה, לא על לוח של עץ, ולא על נייר, [כגון זה שעושים מעשבים, על ידי כתישה והדבקה, ונעשה כמין עור], ולא על הדיפתרא, [=עור שאינו מעובד כל צרכו], אלא על המגילה, כלומר על קלף מעובד כל צרכו, שנאמר,

^א בירושלמי דפרק קמא דברכות, מגיד שהתכלת דומה לים, והים דומה לעשבים, ועשבים לרקיע, ורקיע לכסא, והכסא לספיר ... [תוס'].

^ב דמליח וקמח ולא עפץ, שהיו מעבדין הקלפים בעפצים שקורין גלייש. [רש"י].

^ג תימה בפרק המוציא, דתנן, קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שמע ישראל, אמאי לא

"וְכָתַב אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַפֶּהָן בְּסִפְרָא", וספר הוא קלף מעובד¹.

כתיבת מגילת סוטה על קלף הנעשה מבהמה טמאה

נתבאר, שאין כותבים מגילת סוטה אלא על קלף מעובד. ונחלקו חכמים בירושלמי, אם כותבים על קלף הנעשה מבהמה טמאה.

רבי אלעזר בן שמעון אמר, שאין כותבים. ורבי שמעון אמר, מאחר שמגילה זו עומדת למחיקה, ולא לקיום, כותבים גם על קלף מבהמה טמאה.

ואמר רבי אלעזר בנו של רבי שמעון, רואה אני את דברי רבי אלעזר בן שמעון מדברי אבא, שמא תאמר איני שותה, ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה.

מגילת סוטה לטמא את הידים

חכמים גזרו על כל כתיבי הקודש שיהיו מטמאים את הידים מטעם המבואר במסכת שבת.

ומבואר בירושלמי, שרבי לוי בר סיסי שאל מרבי, אם מגילת סוטה דינה כשאר כתיבי הקודש, ומטמאה את הידים, ואמר על כך רבי, זו שאלה, כלומר שאלה היא, ויש לעיין בדבר.

ורבי יוסי אמר אינה שאלה, כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים, אלא מפני קדושתן, וזו למחיקה נתנה, ואם כן לא גזרו עליה.

במה כותבים מגילת סוטה

אין כותבים מגילת סוטה, לא בקומוס [=שרף האילן ומתיכו במים וכותב הימנו], ולא בקנקנתום [=וויטריאוליו או אורדימני"ט בלע"ז], ולא בכל דבר שרושם ונבלע בקלף, ואינו יכול להימחק. אבל כותבים בדיו [שלנו של שרף], שנאמר, "וְכָתַב אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַפֶּהָן בְּסִפְרָא וּמִתְחָה אֶל מֵי הַמְּרִים" (במדבר ה' כ"ג), ללמד שיכתוב בדבר שיכול למחותו².

כתיבת מגילת סוטה ביום ולא בלילה

אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה בלילה, פסולה, שכן יש ללמוד בגזרה שווה,

קתני פרשת סוטה, דשיעור זוטא טפי. אומר ר"י, דפרשת סוטה לא שכת כפרשת תפילין, ואמרינן התם, כל מילתא דשכיח ולא שכיח, אזול רבנן בתר שכיח לקולא. [תוס']. ויל"ע למה לא תירצו שהמשנה נשנית אחר חורבן, ואז לא נהג דין סוטה כלל.

¹ תימה, אמאי לא מרבינן כל מילי מ"וכתב", כדאמרינן גבי גט, "ספר" אין לי אלא ספר, מנין לרבות כל דבר ... שאין בו רוח חיים ... אלמא כל היכא דכתיב "בספר" כולי עלמא מודו דמרבינן כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים. (א) מיהו לפירוש רבינו תם לא קשיא מידי, דפירש התם בכלל ופרט וכלל דרשינן ליה ... אבל הכא כלל ופרט הוא, ואין בכלל אלא מה שבפרט. (ב) א"י התם קרא יתירא הוא דקא דריש ... (ג) ובירושלמי מקשה ליה נמי, הכא כתיב "ספר", והכא כתיב "ספר", הכא את אומר כל דבר שהוא בתלוש, והכא את אומר הכין, שנייא היא, הכא דכתיב "בספר" [כלומר "ספר" כולל כל דבר אבל "בספר" אינו כולל אלא קלף מעובד]. אבל בגמרא ידון לא אמר התם הכי ... [תוס'].

² בירושלמי, אי מחה, יכול במשקה או במי פירות? תלמוד לומר "וכתב". הא כיצד? כתב שיכול לימחק, ואיזו זו דיו, שאין בו קנקנתום. [] והא תני אם מחק מתוך הספר כשר, תיפתר כהדין תניא, דתנא, אמר רבי מאיר כל ימי שהיינו למדין אצל רבי ישמעאל, לא היינו נותנין קנקנתום לתוך הדיו. [תוס'].

מגילת סוטה צריכה שְׁטוּט

אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה איגרת, כלומר בלא שרטוט, פסולה, שנאמר
"בְּסִפְרָא", והלכה למשה מסיני, שהספרים צריכים שרטוט¹.

דף י"ח

מגילת סוטה שכתבה על שני דפים

אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה על שני דפים, פסולה, שנאמר "בְּסִפְרָא" אחד,
ולא בשנים או שלושה ספרים.

רש"י פירש, שמגילת סוטה הכתובה על שני דפים, שהיא פסולה, היא מגילת
הכתובה על קלף אחד, אלא שהיא עשויה עמודים עמודים, כמו ספר תורה.

אם לא שכב איש	איש	בך	את	עמך	בתת	ה	את
אתך	ואם	לא	שכבתו	מבלעדי	ירכך	נפלת	ואת
שיטת	טמאה	תזות	אישך.	והשיביע	בטוך	צבה.	ובאו
אישך	הנקי	ממי	הכהן	את	האשה	המים	המאריים
המרים	המאריים	בשבעת	האלה	האלה	במעריך		
האלה.	ואת	כי	ואמר	הכהן	לאשה	לצבות	בטן ולנפול
שיטת	תזות	אישך	יתן	ה'	אוהך	לאלה	ירך ואמרה
וכי	נממאת	ויתן	ולשבעה	בתוך	אמן	אמן.	

ותוס' פירשו, שמגילת סוטה הכתובה על שני דפים, שהיא פסולה, היא מגילת
הכתובה על שני דפים נפרדים ממש, חלקה בזה וחלקה בזה².

כתב מעט ומחק וכתב השאר ומחק

אמר רבא, כתב אות אחת [או יותר] במגילת סוטה ומחקה, ולאחר מכן כתב

¹ ואי קשיא, מאי איריא משום דנקראת "ספר", תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט ... תריץ אי לאו משום דנקראת ספר, הוא אמינא אף על גב דאסור לכתוב בלא שירטוט, המגילה עצמה אינה פסולה, קא משמע לן דפסולה, ונראה שלא היו המים בודקין על ידה. מיהו לא ידענא אם שרטוט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה, אף על גב דבשעת כתיבה כתב באיסורא, אי המגילה כשירה בהכי או לא. [והא דאמרין ... הלכתא מזוהר צריכה שירטוט, אבל לא תפילין, נראה דהכי הילכתא גמירי לה, דאין לו לשרטוט תפילין. ...] אבל רבינו תם פירש הא דאמרין שלש אין כותבין, היינו אם לא שרטוט כלל, אבל אם שרטוט בארבע פיאות הגליונים, אף על פי דלא שרטוט בין שיטה לשיטה, חשוב שירטוט אפילו לענין ספר תורה אלא משום זה אלי ואנוהו צריך לשרטוט בין כל שיטה ושיטה ... [מצאתי בתוספות רבינו יב"א במסכת גיטין, שמעתי מרבי אליהו הצרפתי שהיה אומר, מה שאנו כותבים בכתבים בלא שרטוט, ליכא למיחש, דלא כתבין לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא, לפרוש בשלום בלשון עברי, או לדבר בו בלשון צח, אבל כשכותב שמביא אותו לשום פסוק, כי האי גוונא, אסור למכתב בלא שרטוט, ולא ידענא מנן לכתוב בפירושים פסוקים בלא שרטוט כשמביא לשום פסוק. [תוס'].]

² והוא הדין אם כתב לה שתי מגילות, ומחקו לתוך כוס אחד, פסול משום "ספר" אחד ולא שנים ושלושה ספרים. [ו] וכן גבי גט, אם נתן לה שני גיטין, אף על גב דכל חד וחד שלם הוא, וספר אחד בפני עצמו, פסולין, ולא מיגרשא בתרווייהו, משום שנים או שלשה ספרים. [תוס'].]

שנאמר בענין "תורה", "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (במדבר ה' ל'), וכן נאמר בענין עשיית המשפט "תורה", "על פי התורה אשר יורוד ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י"ז י"א), ומכאן, שכשם שהמשפט ביום ולא בלילה³, כך מעשה הסוטה ביום ולא בלילה, ובכלל זה כתיבת המגילה.

כתיבת מגילת סוטה כסדרה ולא למפרע

אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה למפרע, [כגון, "ירך ולנפיל בטן לצבות"⁴, או אפילו מילה אחד כתב שלא כסדר], המגילה פסולה, שנאמר "וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֵלֶּה", לומר שיכתב האלות כמו שהן סדורות⁵.

סדר קבלת השבועה וכתיבת המגילה

אמר רבא, תחילה הכהן משביע את הסוטה, ורק אחרי כן כותב את המגילה, ואם כתב את המגילה קודם שהאשה קבלה עליה שבועה, המגילה פסולה, שנאמר תחילה, "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאֵשָׁה" (במדבר ה' כ"א), ורק אחרי כן נאמר, "וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת" (במדבר ה' כ"ג).

ולדברי רבי קרוספא בירושלמי, נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי לקיש. לדעת אחד מהם, תחילה הכהן משביע את האשה, ואחר כך כותב את המגילה כנ"ל, שנאמר "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת", ולמד, שכל האמור בפרשה מעכב, ואפילו העשייה על הסדר⁶. ולדעת אחד מהם, תחילה הכהן כותב את המגילה, ואחר כך משביע את האשה, כדי לסמוך את השבועה להשקאה, והכתוב "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת" מלמד רק, שכל האמור בפרשה מעכב, אבל אין חייבים לעשות כסדר הפרשה דווקא⁷.

³ בסנהדרין נפקא לן, מ"ויהיה ביום הנחילו" [רש"י]. ולא מסתברא, דהא "על פי התורה" כתיב גבי זקן ממרא, דמשמע בדיני נפשות, והאי קרא ד"ביום הנחילו", משמע בדיני ממונות. אלא מ"והוקע אותם לה' נגד השמש" נפקא לן התם דביום. ונראה לי דכל דין סוטה, בין גמר בין תחילה, פסול בלילה, דומיא דדיני נפשות, ולא כדיני ממונות, דתחילת דין ביום, אבל גמר דין אפילו בלילה. [תוס'].]

⁴ יל"ע אם הכוונה רק לכתיבתם כן בזה אחר זה מתחילת המגילה, ונמצא שאם בא לקרוא המגילה, אי אפשר לקרוא בה כראוי. או גם כשכתב מהסוף להתחלה, אף שאחר גמר הכתיבה היא נקראת כראוי.

⁵ תימה לר"י ... גבי קריאת שמע אמרו לא יקראנה למפרע, לרבנן מ"והיו", ולרבי מ"דברים הדברים", ורבנן "דברים הדברים" לא משמע להו, הילכך איצטריך "והיו", שלא יקראנה למפרע, ואמאי לא נפקא להו מ"האלה", כי הכא "הדברים האלה" כדכתיבא. ויש לומר, כיון דקיבלו וגמירי מרבותינו דשמע אית לן למדרש בכל לשון שאתה שומע, אייתר לך "והיו", שלא יקראנה למפרע, והאלה דרשי להו לדרשא אחרית. [תוס'].]

⁶ ותמה רבי דבפרק ארבע מיתות, אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ ... ואמאי לא חשיב סדר סוטה, דהא איהו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה, ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר. ונראה דלא חשיב אלא היכא דשנוין על הסדר, אבל סדר סוטה אינה נישנית על הסדר, שהרי אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונין, כמו שפירשנו בראש הפרק, וסדר הפרשה עיקר, אבל סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ... [תוס'].]

⁷ ותימה, אם כן כמאן סבירא ליה, לא כרבי יהודה ולא כרבי נחמיה בפרק הוציאו לו, דמשמע דכולי עלמא סבירא להו, היכא דכתיב "חוקה" מעכב נמי על הסדר. [תוס'].]

השקאת מים המרים בסיב או בשפופרת

דרך השקאת הסוטה את המים המרים, שנותנים את המים בפיה מהכוס, והיא שותה. ורבה נסתפק, מה הדין כשהשקו את הסוטה את המים המרים בסיב או בשפופרת, [חלולים הם, ושותים בהם התינוקות, כמו ששותים היום בקש], האם דרך שתייה בכך, והיא נבדקת, או שאין דרך שתייה בכך, ואינה נבדקת². ועלה הספק בתיקו³.

נשפך מקצת מהמים

רב אשי נסתפק, מה הדין אם נשפכו מקצת מהמים המרים קודם ששתתה אותם הסוטה, האם היא נבדקת במה שנשאר מהמים, או כל שאין כל המים קיימים, אינם בודקים אותה. ועלה הספק בתיקו.

שתי שבועות האמורות בסוטה

שתי פעמים נאמר בכתוב שהכהן משביע את האשה. (א) "וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁ הַנְּקִי מִמִּי הַמְרִים הַמְאָבְרִים הָאֵלֶּה. וְאִתְּךָ כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁ וְכִי נִטְמַאת וְיִתְּנֶנּוּ אִישׁ בְּךָ אֶת שִׁכְבְּתוֹ מִפְּלִעְדֵי אִישׁ" (במדבר ה' י"ט-כ"ו) (ב) "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן ה' אֹתְךָ וְלִשְׁבַעַת בְּתוֹךְ עַמְּךָ בְּתַת ה' אֶת יָרְכָךְ נִקְלֶת וְאֶת בְּטֶנְךָ צָבָה. וְכָאוּ הַמַּאָבְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצַבּוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל גֵּרָד וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אָמֵן" (במדבר ה' כ"א-כ"ב).

לדברי רבי זירא אמר רב, שתי שבועות אלו, אחת משביעים אותה קודם שנמחקה המגילה, ואחת משביעים אותה לאחר שנמחקה המגילה.

ורבא הקשה על דברי רבי זירא, כי מסדר הכתובים מבואר, ששתי השבועות הללו היו קודם מחיקת המגילה, שרק לאחריהן נאמר, "וְכִתְבֵת אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסַפְרָא".

ולפיכך אמר רבא, שתי שבועות אלו, אחת היא שבועה שיש עמה אלה [=קללה], ואחת היא שבועה שאין עמה אלה [=קללה].

שבועה שיש עמה אלה

נתבאר, שלדברי רבא, שתי שבועות האמורות בסוטה, אחת יש עמה אלה [=קללה], ואחת אין עמה אלה, ונחלקו חכמים היאך הן שתי שבועות אלו.

לדברי רב עמרם אמר רב, שבועה שאין עמה אלה, היא, שהכהן אומר לאשה,

התעורבות שבעולם יחזור ויחלק משום ברירה ... ונראה דהכא קא מבעיא ליה מי אמרינן לא קפיד קרא אלא אמחיקה מן המגילה שתהא נכרת לתוך המים שלה, אבל לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתייא מים דלאו זידה, לאו מחיקה נכרת היא, חזר וחלקן הרי מים של כל אחת ניכרין, מי אמרינן ברירה וכו', הרי הובררו מימיה, או דילמא אין ברירה, כלומר ברירת מים בשעת מחיקה בעינן, אבל על תעורבות דיו של כתב המגילה לא קפדינן, שהרי בשעת מחיקה בטל הכתב, ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לצרכה, וקא מבעיא ליה אי מיא לא בדקי לה משום דלא נמחקה כהלכתה, אי משום דטהורה היא. [תוס'].

² ולכאורא יש לשאול, מה יש להסתפק אם דרך שתייה בכך, הלא הרבה רגילים לשתות כן. ורש"י ותוס' לא ביארו בזה דבר. ואפשר שטעם הספק, משום שיש חילוק בין שתייה בכוס, שהמסקה נופל לתוך הפה, ולא נותר אלא לבולעו, לבין שתייה בסיב, שיש לשאוב את המשקה תחילה לתוך הפה, ורק אחר כך ניתן לבולעו, ומכיוון שנאמר בתורה "והשקה", אפשר שצריך שהכהן יכניס את המים לפיה, והיא רק תבלע, אבל כשהיא תשאב את המים לפיה בסיב, לא הוא השקה אותה, ואין דרך השקאה בכך. [מהדו"ק].

³ ליכא למיפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים, כרכן בסיב, אף ידי מצה לא יצא, אלמא אין דרך אכילה בכך, דהתם מפסיק הסיב בין המצה ובין בית הבליעה, אבל הכא דלא מפסיק קא מבעיא ליה. [תוס'].

אות שניה [או יותר] ומיד מחקה, וכן עשה בכל המגילה, שכתב מעט מעט ומיד מחק, קודם שהשלים כל המגילה בבת אחת, המגילה פסולה, שנאמר, "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת קַל הַתּוֹרָה הַזֹּאת", ללמד, שתהא המגילה כולה כאחד, ורק אחרי כן ימחק.

כתיבת המגילה לשמה

הנה מאחר שנאמר, "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת קַל הַתּוֹרָה הַזֹּאת", למדנו, שצריך שתהא המגילה כתובה לשמה של הסוטה הנבדקת, ואם כן, לכל סוטה וסוטה יש לכתוב מגילה בפני עצמה, לשמה, ואם כתב מגילה אחת לשתי סוטות, המגילה פסולה, ואינן נבדקות בה.

מחיקה לשמה

נתבאר, שלכל סוטה וסוטה כותבים מגילת סוטה לשמה. ונסתפק רבא, מה הדין לענין מחיקת המגילה במים, האם אחר שנכתבה מגילה לכל סוטה לשמה, מעתה יכול למחוק את שתי המגילות גם בכוס אחד של מים. או שגם המחיקה צריכה להיות לכל אחת בכוס בפני עצמה, שיהא ניכר שהיא נמחקה לשמה, ואם מחק שתי מגילות של שתי סוטות בכוס אחד, פסל.

שתייה לשמה

נתבאר, שרבא נסתפק אם מחיקת המגילות צריכה להיות לשם כל סוטה בפני עצמה. ואם נאמר, שצריך שתהא המחיקה לשמה, עדיין יש להסתפק מה הדין אם אחר שמחק כל מגילה בכוס בפני עצמה, עירב את שתי הכוסות יחד. האם די בכך שהיתה מחיקת כל אחד לשמה, ומעתה אף אם נתערבו המים, ישתו מהן ויבדקו, או שגם השתייה צריכה להיות לשמה, שתשתה כל אחת מכוס שיהא ניכר שהוא הכוס שבו נמחקה המגילה שלה, ואם עירב את שתי הכוסות, ושתו מהתערובת, פסול.

ברירה בחילוק כוסות שנתערבו

נתבאר, שהסתפקו אם צריך שתהא השתייה של המים המרים של כל סוטה, מכוס הניכרת שהיא כוס של הסוטה הזו.

ואם נאמר שכן הדין, וצריכה כל סוטה לשתות מכוס הניכרת שהיא כוס שלה, יש להסתפק מה הדין כשכתבו שתי מגילות לשתי סוטות, שהיתה הכתיבה לכל אחת לשמה, ומחקו כל מגילה בכוס לכל סוטה בפני עצמה, שהיתה המחיקה לכל אחת לשמה, ונתערבו המים.

האם יכולים להפריד את המים, ומאחר שיחזרו ויפרידו אותם, ויהא לכל אחת כוס לעצמה לשתות ממנה, יש ברירה, לומר, כל אחת שותה מכוס שלה, ויש כאן שתייה לשמה.

או מאחר שכבר נתערבו המים, לא תועיל חלוקתן לכל אחת להחשיב אותה כשותה את המים שנעשו לה. ועלה הספק בתיקו⁴.

⁴ האי ... דמי לברירה דמייתיה בכל מערבין, שתי נשים שלקחו קנייהן בעירוב ... אם כן רבא מאי קא מבעיא ליה, דלא פשיט מהני ... ועוד תימה אי אית לן למימר ברירה כי האי גוונא, אם כן כל

"משביעני עליך שאת אומרת אמת שלא נטמאת". ושבועה שיש עמה אלה, היא, שהכהן אומר לאשה, "אם נטמאת יבואו בך המים לצבות בטן ולנפיל ירך".

ורבא הקשה, כי הדבר הראשון הוא שבועה לחד, בלא קללה, והדבר השני הוא קללה לחד, בלא שבועה, אבל אין כאן שבועה של קללה.

ולפיכך אמר רבא, שהשבועה שיש עמה אלה היא, שהכהן משביע את הקללה, "משביעני עליך שאם נטמאת, יבואו בך המים לצבות בטן ולנפיל ירך".

ורב אשי הקשה, כי אף אם יש כאן שבועה על הקללה שתחול, אין כאן שבועה על האשה, והכתוב אומר, "והשביע את האשה".

ולפיכך אמר רב אשי, שהשבועה שיש עמה אלה היא, שהכהן אומר, "משביעני עליך שיהא אמת מה שאמרת בפנינו שלא נטמאת, ואם נטמאת יבואו בך המים", ועכשיו השבועה היא גם על האשה וגם על הקללה.

קבלת שבועת האלה על יד האשה

לאחר שהכהן משביע את האשה בשבועת האלה, שאם נטמאת, תיענש על ידי המים, היא מקבלת עליה הדבר, שנאמר, "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן", ואמירת אמן היא קבלת הדבר, כמו שאמרו במסכת שבועות, כל העונה אמן אחר שבועה, כאילו מוציא שבועה מפיו, וכן אמרו, "אמן" יש בו קבלה, יש בו שבועה, ויש בו האמנת דברים.

ושתי פעמים היא אומרת "אמן", ככתוב, "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן", "אמן על השבועה", כלומר שלא נטמאתי, ו"אמן על האלה", שאם נטמאתי, יבואו בי המים לצבות בטן ולנפיל ירך.¹

ולא רק על זנות של זה שקינא לה בעלה ממנו, ונסתרה עימו, בעלה משביע עליה שלא נטמאת עמו, ואם נטמאת יבואו בה המים. אלא גם על זנות של אחרים הוא משביע אותה, כלומר, שלא נטמאת עם שום אדם, ואם נטמאת ממי שיהיה, יבואו בה המים, שנאמר, "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן וְכִי נִטְמְאָת וַיִּתֵּן אִישׁ בְּיָדָהּ אֶת שְׂכָבָתוֹ מִבְּלִעְדֵי אִישׁוֹ" (במדבר ה' כ), ובכלל זה, כל שאינו אישה, בין זה שקינא לה בעלה ממנו, ובין שאר בני אדם.

ולא רק על זנות של נישואין, שהיה בהם קינוי, משביעים אותה, כלומר, שלא נטמאת עם איש אחר משעה שנישאת לזה. כי על ידי גלגול, משביעים אותה גם על זנות של אירוסין, אף שלא היה בו קינוי, ומשביעים אותה גם, שלא נטמאת עם איש אחר משעה שנתארסה לזה.² [ובהמשך יתבאר בעז"ה, מה הדין כשכנסה על ידי יבוס, אם הוא משביע אותה שלא נטמאת קודם הייבוס, בעודה שומרת ייבוס].

גלגול שבועה על זנות של שומרת יבוס

נתבאר שמי שקינא לאשתו ונסתרה ובא להשקותה את המים המרים מגלגול

¹ כן משמע מתוך פירוש רש"י, ששני אמנים האמורים בפרשה, אחד על השבועה, ואחד על האלה. ועולים הם על כל הדברים משביע אותה, או שעל כל דבר ודבר משביעים אותה, אומרת אמן אמן אחד על השבועה ואחד על האלה. ותוס' במסכת יבמות ובמסכת קידושין כתבו, ששני אמנים האמורים בפרשה, אחד הוא על כל המפורש בה, ובכלל זה אלה ושבועה איש זה ואיש אחר. ואמן שני לכל מה שאינו מפורש, ומשביעים אותה על ידי גלגול, ובכלל זה ארוסה ושומרת יבוס.

² ומכאן לגלגול שבועה מן התורה. [רש"י].

עליה שבועה שלא נטמאת גם בזמנים אחרים כגון שלא נטמאת באירוסין. ולדעת רבי עקיבא, איסורי ערווה שיש בהם איסור לא תעשה, חמורים הם כאיסורי ערווה שיש בהם עונש כרת, [שאינן קידושין תופסים בהם, ומזה ומזה יש ממזרים], ולפיכך, שומרת יבוס קודם הייבוס, אף על פי שאינה אסורה לשאר בני אדם אלא באיסור לא תעשה, "לא תהינה אשת המת החוצה לאיש זר" (דברים כ"ה ה'), אם נבעלה לאחרים, נאסרה לייבמה, כמו ארוסה, האסורה לאחרים באיסור כרת, שאם נבעלה לאחרים, נאסרה לבעלה. ומאחר שלדעתו שומרת יבוס שזנתה נאסרת לבעלה כמו ארוסה, כשם שהמשקה את אשתו אחר נישואין, מגלגל עליה שבועה שלא זנתה באירוסין, כך המשקה את יבמתו אחר הייבוס, מגלגל עליה שבועה שלא זנתה בעודה שומרת יבוס.

ואמר רב המנונא, שאף שחכמים חולקים על רבי עקיבא בענין ערווה שיש בה איסור לא תעשה, ואומרים, [שקידושין תופסים בה ואין הוולד ממזר], שאינה כערווה שיש בה כרת, מודים הם, ששומרת יבוס שזנתה, אף על פי שאין בה אלא איסור לא תעשה, נאסרת לייבמה³, שהרי מבואר במשנתנו [שהיא כדברי הכל], שהייבוס שכנס את יבמתו, ובא להשקותה, מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת גם בעודה שומרת יבוס, וכלל בדינו, שאינו מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת, אלא אם כן היא נאסרת עליו בטומאה זו.

ובמערבא [=ארץ ישראל] אמרו, שאין הלכה כרב המנונא, אלא לדעת חכמים, שומרת יבוס שזנתה לא נאסרת לייבמה. ולפיכך ייבוס שבא להשקות את כנוסתו, אינו מגלגל עליה שבועה על זנות של קודם ייבוס, כשהיתה שומרת ייבוס. ומשנתנו בה מבואר, שמגלגל עליה שבועה על זמן שהיתה שומרת יבוס, היא כדעת רבי עקיבא, ואינה הלכה⁴.

גלגול שבועות על זנות נישואין קודמים

נתבאר, שמי שקינא לאשתו ונסתרה, ובא להשקותה את המים המרים, מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת גם בזמנים אחרים, שאם היתה נטמאת בהם, היתה נאסרת עליו, ובכלל זה שני האופנים הבאים:

א. נישואין הראשונים. היה נשוי אשה, וגירשה, והחזירה, ולאחר מכן, בנישואין שניים, קינא לה ונסתרה, ובא להשקותה את המים המרים, הוא מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת גם בנישואין ראשונים, שהרי אם נטמאת באותם נישואין, היא אסורה לו.

ב. נישואי אחריו. מת אחד בלא בנים והניח אשה ובא אחיו וייבמה, ולאחר מכן קינא לה הייבוס, ונסתרה, ובא להשקותה את המים המרים, הוא מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת גם בנישואיה לראשון, שהרי אם נטמאת באותם נישואין, מאחר שנאסרה לראשון, נאסרה גם לייבוס.

³ כדאמר בהאשה רבה, דכתיב בה, "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" לא תהא בה הויה לזר, אלמא דקרא משוי לה כערוה, דלא תפסי בה קידושין, משום דאגידא ביה, והויא כארוסתו שזינתה. [תוס'].
⁴ בסוף פרק קמא דסנהדרין מפרש, ד"אמרי במערבא", היינו רבי ירמיה. ונראה, אף על גב דפסיק דלית הילכתא כרב המנונא, הילכתא כוותיה, דאמר בהאשה רבה, דרב סבירא ליה דאין קידושין תופסין ביבמה, ושמואל מספקא ליה ... וכן רבי יוחנן ורבי ינאי סבירא להו התם דאין קידושין תופסין ביבמה ... בירושלמי מפרש היאך קילס רבי ינאי לרבי יוחנן, שקרא עליו "הזלים זהב מכיס בני אל ילזו מעיניך חכם בני ושמה לבי תן לחכם ויחכם עוד ישמע חכם ויוסף לקח" ... ולפום מסקנא דהתם משמע דלית הילכתא כרב המנונא ... [תוס'].

גלגול שבועות על זנות שתהיה בעתיד

לדעת רבי מאיר, כשם שמשביעים את האשה שלא נטמאת עד עכשיו, כך **משביעים אותה על ידי גלגול, שלא תיטמא מכאן ולהבא.**

וביאר ברבייתא, שכשאמר רבי מאיר שמשביעים אותה שלא תיטמא מכאן ולהבא, ואם תיטמא יבדקוה המים, לא עלתה על דעתו, **שם תטמא בעתיד**, מים בודקים אותה מעכשיו, אלא לכשתטמא, **מים מערערים אותה, כלומר חוזרים לה לתוך גרונה, כאדם הנחנק על ידי משקה, ובודקים אותה**.^א

ורב אשי נסתפק, האם לפי דעת רבי מאיר, רק על טומאה עתידית בנישואין אלו הוא משביע אותה, שכן מחמת אותה טומאה היא נאסרת לו בנישואין אלו, או גם על טומאה שתהיה בנישואין אחרונים, כגון אם יגרשנה, ולאחר מכן יחזירנה, ותיטמא לאחר מכן, גם טומאה זו יבדקוה המים.^ב ופשטו ממשנתנו, שמאחר שהיא נאסרת לו בטומאה של נישואין אחרונים, הוא **מגלגל עליה שבועה גם על זנות נישואין אחרונים.**

כל שתבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה

נתבאר שכשמשביעים את האשה שלא נטמאת בסתירה שאחר הקינוי מגלגלים עליה שבועה שלא נטמאת גם בזמנים אחרים שטומאה בהם אוסרת אותה לבעלה.

אכן על זמנים שטומאה שבהם אינה אוסרת אותה לבעלה, אין מגלגלים עליה שבועה, ולפיכך **אין מגלגלים עליה שבועה שלא נטמאת קודם אירוסין, ולא שבועה שלא נטמאת אחר גירושין, שבזמנים אלו, גם אם נטמאת עם איש אחר, לא נאסרה לזה.**

שאר הגרושה נאסרת לחזור לבעלה אלא כשנישאת לאחר על ידי קידושין, שנאמר, "וְיִצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה [נישאת] לְאִישׁ אֲחֵר... לא יוכל לְעֵלָה הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִת לּוֹ לְאִשָּׁה" (דברים כ"ד ב-ד'), אבל אם זנתה עם אחר, עדיין מותרת לחזור לבעלה.

אשה אחת השותה שתי פעמים

בסוף פרשת סוטה נאמר, "זאת תִּזְכֹּר הַקְּנָאִת אֲשֶׁר תִּשְׁטָה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמְאָה" (במדבר ה' כ"ט), ויש כאן ריבוי ומיעוט.

מתוך כך שנאמר "תִּזְכֹּר הַקְּנָאִת", למדנו, שתורה אחת יש לכל הקנאות, לומר, שאף אם כבר השקוה פעם אחת, אם קינא לה בעלה פעם אחרת, חוזרת ושותה פעם שניה, שלעולם מי שקינא לה בעלה ונסתרה, עושים כתורה האמורה בפרשה, אף אם כבר שתתה פעם אחת.^א

ומתוך כך שנאמר "זאת", משמע, זאת ולא אחרת, כלומר, פעם אחת הסוטה שותה את המים, ולא פעם שניה, שאין האשה שותה ושונה.

וביאר רבא, באלו אופנים מתקיים הריבוי, והאשה שותה ושונה, ובאלו אופנים מתקיים המיעוט, ואין האשה שותה ושונה.

א. באיש אחד ובעל אחד. כשקינא לה בעלה פעם אחת, שלא תיסתר עם פלוני, ונסתרה עימו, והשקה אותה את המים, ולאחר זמן שוב קינא לה בעלה, שלא תיסתר עם אותו פלוני, ונסתרה עימו, **לדברי הכל, אין משקים אותה פעם שניה.**

דף י"ט

ב. באיש אחד ושני בעלים. כשקינא לה בעלה פעם אחת, שלא תיסתר עם פלוני, ונסתרה עימו, והשקה אותה את המים, ולאחר זמן שוב קינא לה בעלה, שלא תיסתר עם אלמוני, ונסתרה עימו, נחלקו חכמים אם משקים אותה פעם שניה. **לדעת תנא קמא משקים אותה פעם שניה^א. ולדעת חכמים ורבי יהודה, אין משקים אותה פעם שניה^ב.**

ג. בשני אנשים ובעל אחד. כשקינא לה בעלה פעם אחת, שלא תיסתר עם פלוני, ונסתרה עימו, והשקה אותה את המים, ולאחר זמן גירשה בעלה, ונישאת לאחר, וקינא לה גם בעלה השני שלא תיסתר עם פלוני, נחלקו חכמים אם משקים אותה פעם שניה. **לדעת תנא קמא ורבי יהודה, משקים אותה פעם שניה. ולדעת חכמים, אין משקים אותה פעם שניה.** ואמר רבי יהודה, מעשה והעיד לפנינו נחוניא חופר שיחין^א, שהאשה שותה ושונה, וקיבלנו עדותו בשני אנשים, אבל לא באיש אחד.^ב

ד. בשני אנשים ושני בעלים. כשהיתה נשואה לאחד, וקינא לה שלא תיסתר עם פלוני, ונסתרה עימו, והשקוה, ולאחר זמן גירשה בעלה, ונישאת לאחר, וקינא לה בעלה השני שלא תיסתר עם אלמוני, **לדברי הכל משקים אותה פעם שניה.**

איש אחד ובעל אחד	תנא קמא	רבי יהודה	חכמים
לא	לא	לא	לא
איש אחד ושני בעלים	כן	לא	לא
שני אנשים ובעל אחד	כן	כן	לא
שני אנשים ושני בעלים	כן	כן	כן

סליק פרק היה מביא

מקנאות, אבל הכא דרשינן תורת לשונה ושונה, שחזר וקינא לה לאחר שתיה, ונסתרה, שחוזרת ושונה שנית. [תוס'].

^א ירושלמי: כורכמית תוכיח, ששתתה ושינתה ושילשה לפני שמעיה ואבטליון. [תוס'].

^ב דאחר שריבה הכתוב ומיעט, ולא פירש מה ריבה ומה מיעט, על כרחך לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לפרש לך לפי חכמתם, מה ריבה ומה מיעט, ומסתברא דריבויא אשני אנשים קאי, ואפילו בבעל אחד, ולא אשני בעלים ובעל אחד, כיון דקינא לה כבר, ונמצאת נקיה, נראה הדבר שאדם קנטרן הוא, ומתכוין להקניטה, הילכך לא שגא מחשד ראשון ולא שגא מאחר. [תוס'].

^א להכניס מים לעולי רגלים בשדות ובדרכים. [רש"י].

^ב צריך עיון בפרק קמא דקידושין, דמוקמינן התם הא דקתני בגניבתו, כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למוכרו, בשני בני אדם, אבל באדם אחד, נמכר ושונה. [ולפירוש רש"י התם ניחא שפיר כיון שנמכר פעם אחת וכו']. מתוספת רבי. [תוס'].

תוכן עניינים

המקום שממנו מביאים עפר לתת במים המרים.....	6
העפר שמביאים לתת במים המרים.....	6
מקומות שנהג בהם דין השקאת סוטה.....	6
דף ט"ז	7
כיסוי הדם באפר.....	7
לתת אפר במי סוטה.....	7
בשלושה מקומות הלכה עוקבת מקרא.....	7
תגלחות המצורע.....	8
נתינת רקבובית ירק במים המרים.....	8
שלושה דברים שיעורם כדי שיראו.....	8
שיעור רביעית לכל ציפור שיביא.....	9
סדר נתינת העפר במים המרים.....	9
סדר נתינת האפר והמים במי חטאת.....	9
דף י"ז	10
ארבעה עניינים בענין המגילה.....	10
נוסח מגילת סוטה.....	10
השוואת נוסח המגילה לפי שלוש הדעות.....	11
זכו שכינה ביניהם ולא זכו אש אוכלתן.....	11
מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה.....	11
שכר אמירת אברהם "וְאֶנְכִי עֹפֵר נֹאפֵר".....	12
שכר אמירת אברהם "אִם מְחוֹט נְעַד שְׂרוּף נְעַל".....	12
הטעם לנתינת התכלת בציצית.....	12
על מה כותבים מגילת סוטה.....	12
כתיבת מגילת סוטה על קלף הנעשה מבהמה טמאה.....	12
מגילת סוטה לטמא את הידים.....	12
במה כותבים מגילת סוטה.....	12
כתיבת מגילת סוטה ביום ולא בלילה.....	12
כתיבת מגילת סוטה כסדרה ולא למפרע.....	13
סדר קבלת השבועה וכתובת המגילה.....	13
מגילת סוטה צריכה שְׂרָטוּט.....	13
דף י"ח	13

פרק שני היה מביא

דף י"ד	1
הבאת מנחת הסוטה.....	1
כלי שרת מעץ.....	1
הבאת המנחות למקדש.....	1
קידוש המנחה בכלי שרת.....	1
נתינת שמן ולבונה.....	1
קידוש המנחה ונתינת שמן ולבונה כשרים בורים.....	1
הגשת המנחה למזבח.....	2
הגשת המנחה בכלי.....	2
קמיצת המנחה.....	2
קידוש הקומץ בכלי שרת.....	3
ליקוט הלבונה.....	3
דף ט"ו	3
הקטרת המנחה.....	3
שיירי המנחה.....	3
אכילת המנחה.....	3
סדר מנחות.....	3
[ממהדורה קמא].....	3
מנחת סוטה גרועה מכל המנחות.....	4
הסיבה שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה.....	4
חטאת חלב.....	4
נסכים עם חטאת בהמה.....	4
הסיבה שמנחת סוטה באה מהשעורים.....	4
כמין חומר.....	4
הבאת המים לצורך השקאת הסוטה.....	5
מי כיוור.....	5
כלי חרס של טהרת מצורע.....	5
כלי חרס של מים המרים.....	5
נתאכמו והחזירין לתוך כבשן האש.....	5

בקי צור

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד
אחר ששנה מה שעלה בידו מכל
מה ששנה ויסמוך על הכללים
שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח 60
מסכת סוטה י"ד – י"ט

14	שבועה שיש עמה אלה.....	13	מגילת סוטה שכתבה על שני דפים.....
15	קבלת שבועת האלה על יד האשה.....	13	כתב מעט ומחק וכתב השאר ומחק.....
15	גלגול שבועה על זנות של שומרת יבם.....	14	כתיבת המגילה לשמה.....
15	גלגול שבועות על זנות נישואין קודמים.....	14	מחיקה לשמה.....
16	גלגול שבועות על זנות שתהיה בעתיד.....	14	שתייה לשמה.....
16	כל שתבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה.....	14	ברירה בחילוק כוסות שנתערבו.....
16	אשה אחת השותה שתי פעמים.....	14	השקאת מים המרים בסיב או בשפופרת.....
	סליק פרק היה מביא	14	נשפך מקצת מהמים.....
		14	שתי שבועות האמורות בסוטה.....